

Jacques Lacan ja diskurssin kehä

Filosofian pro gradu -tutkielma

Laatija:

Juha Pursiainen

Ohjaaja:

Professori Juha Räikkä

22.3.2021

Turku

Turun yliopisto / Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos

JUHA PURSIAINEN: Jacques Lacan ja diskurssin kehä

Pro gradu-tutkielma, 52s.

Filosofia

Maaliskuu 2021

Pro gradu-tutkielmani käsittelee Jacques Lacanin teoriaa diskursseista. Aihe risteää filosofian eri osa-alueita, koska Lacanin diskursseissa on kyse kieliteorian lisäksi olemisen ja tiedon rajoista. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) miten diskurssi muodostuu Lacanin teoriassa? ja 2) mitä diskurssi tarkoittaa subjektin vapauden kannalta? Keskityn pääosin diskurssin osatekijöiden välisen dynamiikan analyysiin ja kehkeytymiseen. Diskurssin osasten analyysi antaa osviittaa eritoten herradiskurssista, joka on neljästä diskurssista päähuomion kohteena, mutta omistan tutkielman loppupuolella tiivistetyt luvut myös teorian kolmelle muulle diskurssityypille. Tutkimukseni pääasialliset lähteet ovat Lacanin seminaarit XVII (1969-1970) ja XIX (1971-1972). Tutkimuksessani tulen siihen tulokseen, että Lacanin teoriassa diskurssi muodostuu kielelle samanaikaisesti sisäisen ja ulkoisen elementin johdolla. Diskurssia pitää yllä sen oma epäkonsistenssi, jota voidaan kuvailla ”yhden” ja ”ei-yhden” väliseksi vaihteluksi. Subjekti on alisteinen ja epävapaa suhteessa herradiskurssiin, mutta diskurssin epäkonsistenssi mahdollistaa subjektille vapauden, koska subjektilla ei ole ennalta määrättyä paikkaa diskurssissa.

Sisällys:

1. Johdanto.....	4.
2. Mitä diskurssi on?.....	5.
3. Imaginaarinen, symbolinen ja reaalin.....	6.
4. Merkitsijä ja merkitty.....	9.
5. Subjekti.....	12.
6. Objekti a.....	16.
7. S1 ja S2.....	20.
8. Para-ontologia.....	23.
9. Unaarinen piirre.....	25.
10. Identifikaatio.....	27.
11. Poikkeus muodostaa universaalin.....	32.
12. Diskurssin logiikka.....	36.
13. Herradiskurssi.....	41.
14. Yliopistodiskurssi.....	43.
15. Hysterikon diskurssi.....	45.
16. Analyyttinen diskurssi.....	46.
17. Lopuksi.....	51.
Lähteet.....	

1. Johdanto

Pro gradu-tutkielmani käsittelee Jacques Lacanin teoriaa diskursseista. Lacanille diskursseissa ei ole kyse vain tietynlaisesta kielenkäytöstä tietynlaisessa kontekstissa, vaan diskurssit viittaavat sosiaalisen toiminnan rakenteisiin kaikessa laajuudessaan. Aihe voidaan lukea ontologisen tutkimuksen piiriin, koska kyse on samalla myös olemisen rajoista. Lacan käsitteli aihetta erityisesti seminaarissaan XVII, mutta diskurssien käsittely jatkui kaikissa seminaareissa mainitun seminaarin jälkeen ja toisaalta aihe oli läsnä jo ennen tätä. Lacanin teoriaa diskursseista voi käsitellä Lacanin muusta ajattelusta erillisenä teoriana, jota voi soveltaa esimerkiksi politiikan tutkimukseen. Tutkielmassani pyrin kuitenkin korostamaan sitä, kuinka Lacanin käsitys diskursseista liittyy laajemmin hänen peruskäsitteistöön ja tarkastelemaan aihetta ontologian näkökulmasta. Toisaalta aihe liittyy myös epistemologiaan ja kielifilosofiaan. Keskityn pääosin diskurssin osatekijöiden välisen dynamiikan analyysiin ja kehkeytymiseen. Diskurssin osasten analyysi antaa osviittaa eritoten herradiskurssista, joka on neljästä diskurssista päähuomion kohteena, mutta omistan tutkielman loppupuolella tiivistetyt luvut myös muille diskurssityypeille. Tutkimuskysymykseni ovat: 1) miten ”herradiskurssi” muodostuu? ja 2) mitä herradiskurssi tarkoittaa subjektin vapauden kannalta?

Johdannon jälkeisessä luvussa käyn tiivistetysti läpi mitä Lacan tarkoittaa ”diskurssilla”. Tämän jälkeen käsittelen Lacanin peruskäsitteitä ”reaalinen”, ”symbolinen” ja ”imaginaarinen”. Neljännessä luvussa pyrin selventämään Lacanin kielikäsitystä peilaamalla sitä Ferdinand de Saussuren kieliteorian kautta. Saussuren teoria vaikutti keskeisellä tavalla Lacanin ajattelun muotoutumiseen. Viides, kuudes ja seitsemäs luku on omistettu diskurssin osatekijöiden analyysille. Mitään näistä käsitteistä ei voi kuitenkaan avata ”eristetyksi” viittaamatta muihin käsitteisiin, joten teorian koko dynamiikka on kaikissa luvuissa läsnä. Luvuissa 8-12 käsittelen varsinaista diskurssin kehkeytymistä

ja sen yhteyttä ontologiaan, minkä jälkeisissä neljässä luvussa tarkastelen lyhyesti neljän eri diskurssityypin ominaispiirteitä. Viimeisessä luvussa käyn läpi tutkimuksen johtopäätökset.

2. Mitä diskurssi on?

Jacques Lacanin teoria diskursseista sisältää neljä keskeistä symbolia, tai kuten tutkimuksessa usein sanotaan, mateemaa: (\$) subjekti, (a) objekti a, (S1) herramerkitsijä ja (S2) muut merkitsijät¹. Nämä neljä tekijää eri järjestyksissä muodostavat neljä erilaista diskurssia, jotka voidaan nimetä 1) herradiskurssiksi, 2) yliopistodiskurssiksi, 3) hysteerikon diskurssiksi ja 4) analyyttiseksi diskurssiksi. Lacanille diskurssi on välttämätön rakenne, joka ulottuu puheen tuolle puolen ja toimii ilmankin puhetta².

Termillä ”diskurssi” on useita eri tulkintoja. Se on esimerkiksi filosofiassa ja kulttuurintutkimuksessa viitannut muun muassa ”puheavaruuksiin”, ”tulkintarepertuaareihin” tai yksinkertaisesti tietyllä tavalla tematisoituun puhuttuun ja kirjoitettuun tekstiin. Kuten johdannossa jo totesin, Lacan käyttää termiä ”diskurssi” erittäin laajassa merkityksessä, koska hänen teoriassaan diskurssit sulkevat sisäänsä kaiken inhimillisen toiminnan. Oikeastaan kyse on siitä, mitkä ovat sosiaalisten suhteiden ehdot ja miten ne rakentuvat. Lisäksi keskeinen osa Lacanin teoriassa on subjektin muodostuminen, koska subjekti ei tässä yhteydessä ole itsenäinen substanssi, vaan osa diskurssia.

Neljän diskurssin joukosta erottuu diskurssin prototyyppi, herradiskurssi, jolla on Lacanin mukaan erityistä historiallista painoarvoa³. Se, miksi herradiskurssi on ensisijainen, selviää lähemmässä

---

¹ Lacan 2007.

² Lacan 2007, 12.

³ Lacan 2007, 20.

tarkastelussa jäljempänä. Tarkasteluni kohteena neljästä diskurssista herradiskurssi on ensisijainen, mutta tutkimuksen loppupuolella käsittelen myös muita diskurssityyppejä. Ennen diskurssien käsittelyä on kuitenkin analysoitava Lacanin ajattelun kannalta keskeisiä käsitteitä.

3. Imaginaarinen, symbolinen ja reaalin

Lacan pyrkii erottautumaan filosofiasta, eikä halua omaa ajatteluaan kutsuttavan ontologiaksi. Joka tapauksessa ”symbolinen”, ”imaginaarinen” ja ”reaalinen” ja niiden keskinäinen suhde voidaan sijoittaa keskusteluun ontologiasta, koska mainitut käsitteet liittyvät kysymykseen olemisesta, siitä mitä on ja millä tavalla. On kuitenkin huomautettava, että tässä yhteydessä olemisen täytyy käsittää tavanomaista negatiivisemmin. Tarkasteltaessa mainittuja käsitteitä on tullava siihen tulokseen, että Lacanille kaiken perusta on pikemminkin jotain ei-olevaa ja ei-substantiaalista.

Termi ”imaginaarinen” viittaa ”kaltaisuuteen”. Tällä Lacan tarkoittaa sitä, että saavuttaakseen subjektiviteetin ihmisruumiin on ensin vieraannuttava ”spekulaarisen hahmon” avulla. Vieraantuminen ei tarkoita sitä, että ihmisruumiilla olisi jokin alkuperäinen ja aito identiteetti, josta vieraantuminen tapahtuu, vaan minuus voi syntyä vain vieraantumalla. Toisin sanoen minuus edellyttää ulkoista hahmoa, oli kyse sitten peilikuvasta tai toisesta ihmisestä. Imaginaarinen on samastumisen rekisteri, jonka kautta tunnistaminen ja ymmärtäminen tapahtuu. Imaginaarinen tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että ”on kaltaisuutta”.

Siinä missä imaginaarinen viittaa kaltaisuuteen, ”symbolinen” mahdollistaa erottelun. Symbolinen ei perustu läsnäoloon tai substanssiin, vaan se ”koostuu” puhtaasti eroista. Kyseessä on merkitysijöiden

joukko, mutta merkitsijät eivät itsessään ole mitään, vaan ainoastaan suhteessa toisiinsa. Symbolinen tarkoittaa yksinkertaisimmillaan sitä, että ”on eroja”.

Lacanin mukaan inhimillisen maailman asioita hallitsevat symboliset struktuurit⁴. Seminaarissaan psykoanalyysin etiikasta Lacan analysoi Sigmund Freudin käsitettä ”mielihyväperiaate”. Lacanin mukaan Freudin määrittelemällä mielihyväperiaatteella on erityinen suhde todellisuuteen.⁵ Todellisuus viittaa Lacanin mukaan konformistiseen ja establiisoituun rakennelmaan, joka koetaan välittömästi jokapäiväisessä elämässä⁶. Hän menee jopa niin pitkälle, että sanoo kaiken olevan sidottua symboliseen järjestelmään⁷. Symbolinen tuntuu muodostavan Lacanin ajattelussa transsendentaalisen horisontin, jonka taakse on mahdoton kurottaa.

Yhdessä symbolinen ja imaginaarinen muodostavat todellisuuden. Subjektilla on todellisuus vain sitä kautta, että asiat erottuvat, mutta toisaalta erottelujen lisäksi merkityksen muodostuksessa tarvitaan imaginaarinen samastumisen rekisteri. Se, mikä ei ole symbolista, eikä imaginaarista, on reaalista. Reaalinen on mahdottomuuden rekisteri, joka ei ole tavoitettavissa⁸. Lacan korostaa, ettei ole nominalisti, ja tarkentaa tätä sanomalla, ettei ota lähtökohdaksi sellaista kantaa, jossa symbolista sovelletaan reaaliseen⁹. Tulkitsen tämän tarkoittavan sitä, että symbolisen ja reaalisen suhdetta ei tule ymmärtää ”nimeäväksi”. Toisin sanoen reaalinen ei ole ennalta määrätty substanssi, johon nimiä ”liimataan” järjestyksen luomiseksi. Toisessa yhteydessä Lacan kuvaa kantaansa sanoutumalla irti sellaisista käsityksistä, joiden mukaan tietylle ennalta annettulle sisällölle annettaisiin (symbolinen) muoto¹⁰.

---

⁴ Lacan 1997, 45.

⁵ Lacan 1997, 39-40.

⁶ Lacan 1997, 21.

⁷ Lacan 1991, 322.

⁸ Lacan 1971, II/7.

⁹ Lacan 1971, II/6.

¹⁰ Lacan 1968, II/ 2-3.

Vaikka ajatus esisymbolisesta reaalisesta onkin mielekäs ja kenties välttämätönkin, Lacanille viittaukset esisymboliseen ovat aina myyttisiä. Toisin sanoen, todellisuuden rakenne on Lacanin mukaan niin läpikotaisin kielellinen, ettei ole syytä projisoida sitä esikielelliseen, tilaan ennen kieltä. Tämän väitteen luonne voidaan ymmärtää paremmin, kun ajattelemme lapsen kielenoppimisprosessia. Nominalistinen nimeämistoiminto on metodi, jolla voimme havaita lapsen oppivan uusia sanoja. Lapselle näytetään objektia ja kerrotaan se nimi, jolla kyseistä objektia kutsutaan ja tätä toistamalla lapsi oppii luonnollisen kielen yksikköjä. Jotta lapsi voi nimetä objektin vaikkapa jollakin sanalla, hänen on kuitenkin jo täytynyt omaksua symbolinen rekisteri, jonka nojalla eri objektien erot, ja siten objektit ylipäättään, ovat mahdollisia. Kielen (laajassa merkityksessä) omaksuminen on edellytys kielen (suppeassa merkityksessä) oppimiselle. Toisaalta samaan prosessiin liittyy myös imaginaarinen rekisteri, koska ilman sitä symbolisen eron tuottamalla nimeä ei voisi identifioida. Se, ettei ole esisymbolista reaalista, selittyy tällä symbolisen ja reaalisen yhteensovittamattomuudella. Reaalinen ei olekaan Lacanin mukaan substanssi, kantilainen olio sinänsä, jota symbolinen heijastelee, vaan se, joka jää kaiken symbolisaation ulkopuolelle. Samalla se on yhtä sen faktan kanssa, ettei subjekti voi koskaan ”hallita” symbolista kokonaan¹¹. Tämä tarkoittaa sitä, että ”reaalinen” ei ole pelkästään myyttinen fiktio, vaan immanentisti läsnä symbolisen järjestelmän epätäydellisyyden rajana.

Lacanin kolmijako on dynaaminen, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että kyseisiä peruskäsitteitä ei pidä ajatella irrallaan toisistaan, vaan ne edellyttävät ja jopa sisältävät toisensa. Ylittääkseen käsityksen transsendentaalisesta substanssista, ja toisaalta selittääkseen millä tavalla kieli tulee ymmärrettäväksi, Lacan suhteuttaa peruskäsitteitään toisiinsa siten, että rekisterit ovat riippuvuussuhteessa keskenään. Reaalista ei siis voi samastaa ”Asian” kanssa, koska materialistisesta

---

¹¹ Lacan 2018, 19.

näkökulmasta imaginaaris - symbolisella todellisuudella ei ole tuonpuoleista, vaan reaalin tulee ymmärtää todellisuuden rajaksi, jolla ei ole transsendenssiä.

Mainitut ”ontologiset” käsitteet ilmaisevat sellaisenaan ainoastaan negatiivisuuden erilaisia muotoja, mikä jo viittaa siihen, että Lacanin ajattelu pyrkii osoittamaan olemisen perustavan luonteen epätäydellisenä. Lacan jatkaa omalla tavallaan Kantista alkunsa saanutta traditiota, jossa subjektin vaikutus ontologisessa tutkimuksessa on otettava huomioon. Siinä missä Kantin ajattelussa tietämisen ehtoja kartoittava kriittinen filosofia päättyy siihen, ettei perimmäisestä objektista voi saada tietoa, koska subjekti ja objekti ovat peruuttamattomasti toisistaan erotettuja, Lacanin ajattelussa subjektiä ja objektiä ei voida täysin erottaa toisistaan, koska subjekti itse on jakautunut negatiivisuuden muotojen mukaisesti. Jotta subjektin jakautuminen tulisi ymmärrettäväksi, on tarkasteltava Lacanin kielikäsitteitä.

4. Merkitsijä ja merkitty

Lacanin kieliteoria nojaa suurelta osin Ferdinand de Saussuren kielitieteeseen. Saussuren kieliteoriassa ”merkki” on yksikkö, joka koostuu merkitystä ja merkitsijästä, jotka edellyttävät toisiaan¹². Edellinen viittaa käsitteeseen, kun taas jälkimmäinen akustiseen kuvaan, esimerkiksi äänteeseen ’kissa’¹³. Käsitteessä on kyse ajatussisällöstä, merkitsijän viitatessa johonkin (ainakin potentiaalisesti) jaettuun ja kommunikoitavaan. Saussure esittää kuvitteellisen tilanteen: ”Jos pystyisimme kerralla käsittämään kaikki ne akustiset kuvat, jotka ovat varastoituneina kaikkiin

---

¹² Saussure 2014, 154-155.

¹³ Saussure 2014, 154.

yksilöihin yhteensä, tavoittaisimme kielen muodostavan sosiaalisen siteen.”¹⁴ Siten merkitsijät ovat se aines, joka sitoo puhuvat olennot toisiinsa yhteisöksi.

Jaettavuuden lisäksi edellinen lainaus viittaa myös toiseen merkitsijöihin liittyvään keskeiseen piirteeseen. Saussuren mukaan kieli ei ole ajatusten aineellinen väline siinä mielessä, että ajattelulla olisi tietty valmis primäärinen muoto, koska ajattelu erotettuna kielestä on kaoottista¹⁵. Päinvastoin ajattelu edellyttää jaotteluja, jotka ovat luonteeltaan kielellisiä¹⁶. Saussurelle merkitsijät muodostuvat ainoastaan erojensa kautta, eli niiden erojen, jotka merkitsijöillä on muihin merkitsijöihin¹⁷. Kuitenkin se, että kieli koostuu vain eroista, koskee Saussuren mukaan ainoastaan merkitsijöitä ja merkittyjä toisistaan erotettuina abstraktioina. Kun merkitsijä ja merkitty ovat kielellisessä toiminnassaan kokonaisina merkkeinä, ne näyttäytyvät jonain positiivisena¹⁸. Kielen ilmeneminen positiivisena peittää alleen sen tosiseikan, että merkitsijän ja merkityn välinen suhde on mielivaltainen eli keinotekoinen¹⁹. Tosin sanoen, yhtäältä konkreettisemmän sekä yhteisesti jaettavia piirteitä omaavan merkitsijän, ja toisaalta abstraktimman merkityn välinen suhde ei oikeastaan perustu mihinkään muuhun kuin historialliseen sattumanvaraisuuteen. Tämä on oikeastaan itsestään selvä asia, joka kuitenkin unohtuu kielen käytännössä²⁰. Esimerkiksi se, että sana 'pupu' viittaa tietynlaiseen merkitykseen, on viime kädessä mielivaltainen.

Lacan jatkaa Saussuren pohjalta, antaen kuitenkin etusijan merkitsijälle. Siinä missä Saussure sulkee merkin kaksi osatekijää tiiviiksi vastinpareiksi, Lacan hahmottaa kielikäsitystään avaamalla merkitsijän ja merkityn suhteen diffuusiksi. Lacanin mukaan merkitty on merkitsijän efekti²¹. Lisäksi

---

¹⁴ Saussure 2014, 88.

¹⁵ Saussure 2014, 213.

¹⁶ Saussure 2014, 213.

¹⁷ Saussure 2014, 220-221.

¹⁸ Saussure 2014, 223.

¹⁹ Saussure 2014, 156.

²⁰ Saussure 2014, 156.

²¹ Lacan 1999, 33.

merkitsijän ja merkityn välillä on puomi²². Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka merkitsijän ja merkityn suhde on kiinteä siinä mielessä, että merkitsijä tuottaa merkityn, ne eivät voi olla harmonisessa suhteessa. Tämä johtuu siitä, että kyseessä on kielen kaksi toisiinsa sulamatonta aspektia. Siinä missä Saussuren mallissa merkitty on etusijalla merkitsijään nähden, Lacanin ajattelussa merkitsijät tuottavat merkitykset (merkityt). Jo aiemmin mainittu Lacanin antinomialismi erottaa nämä kaksi ajattelutapaa toisistaan.

Saussure erottaa kielestä kaksi toisilleen vastakkaista aspektia, ”synkronisen” ja ”diakronisen”²³. Synkroninen aspekti viittaa kielen staattiseen puoleen, kun taas diakroniassa on kyse kielen muutoksesta²⁴. Synkroninen näkökulma mahdollistaa tietyn merkityn ja tietyn merkitsijän käsittämisen toistensa vastinpareiksi. Synkronia ”luonnollistaa” kielen käsitettäväksi sivuuttamalla historiallisen prosessin, jonka kautta merkitsijät ja merkityt ovat liikkeessä²⁵. Lacan lukee Saussuren ajatusta siten, että kielen materiaallinen puoli, merkitsijät, ovat yhtä kuin synkroninen verkosto²⁶. Merkitsijät ovat ”ajattomia” siinä mielessä, että ne määrittyvät vain keskinäisten erojensa kautta²⁷. Toinen verkosto, joka koskee merkittyjä, on diakroninen, lausuttujen diskurssien joukko, joka vaikuttaa synkroniseen verkostoon, mutta toisaalta viimeksi mainittu hallitsee diakroniikan kulkua²⁸. Olennaista on ”signifikaation” eli merkityksenmuodostumis-prosessin ykseys, joka ei koskaan indikoi realistista korrespondenssia, vaan viittaa ainoastaan toiseen signifikaatioon²⁹. Signifikaatio mahdollistuu pelkästään olettamalla asiat kokonaisiksi³⁰. Merkitsijä on se aines, joka takaa kokonaisuuden³¹. Lacanin mukaan Saussuren ajatus kielen arbitraarisuudesta on siinä mielessä

---

²² Lacan 1999, 33-34.

²³ Saussure 2014, 173.

²⁴ Saussure 2014, 173.

²⁵ Saussure 2014, 171.

²⁶ Lacan 2006, 345.

²⁷ Lacan 2006, 345.

²⁸ Lacan 2006, 345.

²⁹ Lacan 2006, 345.

³⁰ Lacan 2006, 345.

³¹ Lacan 2006, 345.

harhaan johtava, että se viittaa referentiaalisuuteen, vaikka tulisi puhua merkitsijän takeettomasta suhteesta sen merkitysvaikutukseen³².

Saussure antaa kielelliselle formaaliudelle siinä mielessä etusijan, että ilman merkitsijöitä ei olisi ajattelua, mutta toisaalta hänen teoriassaan säilyy kielen tuonpuoleinen ajatusten epämääräinen massa, johon merkit kokonaisuudessaan tuottavat järjestyksen. Lacanin teorian keskeinen lisä on se, että merkitsijöistä muodostuva symbolinen rakenne on edellytys ajattelulle. Merkitsijät muodostavat keskinäisiä yhteyksiään ilman pienintäkään pohdintaa tai reflektiota subjektin puolesta³³. Lacan menee jopa niin pitkälle, että hänen mukaansa merkitsijä synnyttää subjektin, toisin sanoen sen tahon, jonka kautta ajattelu tapahtuu.

Lacanin antinomialistinen käsitys reaalisesta symbolisen sisäisenä rajana merkitsee sitä, että abstrakti käsitys epämääräisestä ajatusten massasta käy turhaksi. Se, että kieli ei perustu referentiaaliseen nominaatioon, tarkoittaa samalla, että merkitsijät viittaavat vain toisiin merkitsijöihin. Koska ”merkityllä” ei tästä syystä ole enää ”objektiivista” sijaa, merkitty tarkoittaa Lacanille vaikutusta, jonka kautta samastumme merkitsijöihin. Merkitsijän ja merkityn välinen puomi viittaa puolestaan siihen, että symbolinen merkitsijä ja imaginaarinen ”merkitysvaikutus” kuuluvat toisiinsa palautumattomiin rekistereihin. Sana ”vaikutus” myös korostaa sitä, kuinka merkitys on aina jälkikäteen.

5. Subjekti

---

³² Lacan 1999, 29-30.

³³ Lacan 2006 (e), 391.

Lacanin määritelmän mukaan ”merkitsijä on se, joka representoi subjektin toiselle merkitsijälle”³⁴. Tästä lauseesta voi päätellä kuinka subjekti on jotain kielelle alisteista. Ensin on kieli, joka koostuu merkitsijöistä, ja vasta toissijaisesti subjekti. Millä tavoin kieli sitten edeltää subjektia? Lacanin mukaan reaalin, esikielellinen ruumis on retroaktiivinen fiktio. Koska meillä ei voi olla tietoa esikielellisestä ruumiista, tarvitsemme tueksemme myyttiä muodostaaksemme mielikuvan ihmisyyksilöstä, joka on riippumaton kielestä. Kaikki inhimillinen kokemus edellyttää kieleen tulemistä.

Kieli on läpätunkematon, toisin sanoen, se ei paljasta, onko sen taustalla totuutta vai ei, mutta se ei myöskään voi ilmaista, etteikö sen tuolla puolen olisi jotain³⁵. Kieli ei voi ilmaista, että se ei valehtelee, koska se voi ilmauksissaan nojata vain itseensä. Kielen epätäydellisyys jättää siten vääjäämättä tilaa epäilykselle, sille että totuus väitteestä on sen negaatio, ei mitään. Tämä merkitsee myös mahdollisuutta kuvitella koko symbolisen järjestyksen pois pyyhkiytymisen.

Subjekti syntyy siis kielen vaikutuksesta, mutta juuri tästä edellä mainitusta epätäydellisyydestä. Mikäli kieli olisi jollain tavalla täysi tai kokonainen, subjektin kohtalona olisi olla yhtä kielen kanssa, ja oikeastaan ei voitaisi puhua subjektista (eikä kielestä) siinä mielessä, kuin se koetussa maailmassamme toimii. Mutta syntyessään epäkonsistenttiin kieleen subjektilla ei ole eheätä samastumispintaa, jonka jokin merkitsijä takaisi. Kielen epäkonsistenssi ei tarkoita ainoastaan sitä, että kielestä ”puuttuu” merkitsijöitä, vaan merkitsijät itsekään eivät ole eheitä yksikköjä. Symbolisen järjestyksen epäkonsistenssi käy yksiin merkitsijöiden epäkonsistenssin kanssa. Kieli yhtäältä ”pilkkoutuu” ja merkitykset moninaistuvat metaforisesti, toisaalta se tiivistyy metonymisesti. Toisin sanoen, kielessä ei ole koskaan mitään yksiselitteistä, vaikka arjen fantasia

---

³⁴ Lacan 2007, 89.

³⁵ Copjec 2015, 54.

meille kokemuksellisesti antaakin välttämättä tällaisen vaikutelman. Subjekti on juuri merkitsijän monimielisyyden ja monitulkintaisuuden subjekti³⁶.

Subjekti ei siis ole koskaan yksiselitteinen³⁷. Subjektin todellisuus ja kokemus koostuu samastumisista merkitsijöihin, mutta koskaan tämä kielen houkuttelu, ”interpellaatio”, ei ole täydellistä, vaan jotain jää yli. Tämä jokin on se, mitä Lacan kutsuu ”reaalisen subjektiksi”. Reaalisen subjekti on tyhjä paikka, joka pakenee merkitsijöitä. Kyse on siis suorasta korrelaatiosta kielen rakenteellisen epäkonsistenssin kanssa.

Paul Verhaeghe muotoilee asian siten, että subjekti on kaksinkertaisesti jakautunut. Ensinnäkin on primaarinen jako, jossa reaalin organismi tulee jaetuksi merkitsijän voimasta, ennen kielen omaksumista. Tämä primaarinen taso on juuri se, mihin viitataan ”kieleen tulemisena”. Toisaalta kielen ”omaksunut” subjekti tulee jaetuksi jokaisen merkitsijän vaikutuksesta.³⁸ Tämä jakautuminen on peruuttamatonta ja subjektin olemisen ehto. Edellä mainittu reaalin organismi ei ole subjekti, jolla olisi jokin positiivinen lähtökohta, vaan subjekti on positiivisen subjektivoitumisen epäonnistumisen negatiivinen ja tyhjä ”lopputuote”. Siksi subjektiä merkitään halkaistulla S-kirjaimella (\$).

Subjektia ei tule ajatella ulkoisena vastakkaisuutena yhteiskunnan tai kulttuurin kanssa, vaan kyseessä on välttämätön keskinäisriippuvuus, joka merkitsee ympäröivän todellisuuden kykenemättömyyttä representoida subjektiä³⁹. Subjekti syntyy paradoksaalisesti tästä representoimattomuudesta, mikä on samalla subjektin resistanssin ehto. Tämän

---

³⁶ Copjec 2015, 68.

³⁷ Lacan 2007, 89.

³⁸ Verhaeghe 2009, 187.

³⁹ Copjec 2015, 124.

havainnollistamiseksi voidaan kuvitella yhteisö, jossa jokaiselle on määrätty oma paikka, toisin sanoen jokainen subjekti edustaa jotakin yhteiselle kielelle ominaista paikkaa. Rakenteen totalisoimattomuus merkitsee samalla muutoksen mahdollisuutta. Vaikka ihmisruumiissa sijaitseva subjekti samastuu merkitsijöihin ja sitä kautta omaksuu erilaisia identiteettejä, viime kädessä sitä määrittää aina rakenteellisesti peruuttamaton tyhjä ”jakojäännös”, jonka nojalla subjektilla ei ole ennalta määrättyä sisältöä.

Lacan käsitteellistää jaetun subjektin myös erottelemalla ”lausuman subjektin” ja ”lausutun subjektin”⁴⁰. Lausuman subjekti viittaa juuri edellä kuvattuun tyhjään paikkaan. Subjektin halu on yhtä tyhjän kanssa. Toisin sanoen kyse ei ole tietystä partikulaarista puutteesta, vaan puutteesta sellaisenaan. Subjektiivinen halu voidaan kuitenkin artikuloida ainoastaan intersubjektiivisen kielen välityksellä. Tämä kieli on subjektille viime kädessä vieras ”Toinen”. Lacanin mukaan tiedostamaton on rakentunut kielen mukaisesti⁴¹. Tämä tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että tiedostamaton koostuu merkitsijöistä. Ihmisruumiissa on tällä tavoin ylittämätön ristiriita. Yhtäältä on puhdas halu puutteena, jolle ei ole viimekätistä vastinetta kielessä. Toisaalta on juuri ruumiille vieras kieli, joka mahdollistaa halun ylläpidon merkitsijöiden avulla. Lausutun subjekti on se, joka tulee kielen kautta lausutuksi ja siten subjekti tulee rakentaneeksi identiteettinsä⁴².

On korostettava, että lausuman ja lausutun välinen ristiriita ei täten ole sattumanvarainen. Eräs väärintulkinta olisi olettaa ideaalinen metakieli, jonka suhteen partikulaariset lausutut olisivat vaillinaisia. Lausuman ja lausutun välillä vallitsee kuitenkin rakenteellinen ja ylittämätön katkos,

---

⁴⁰ Lacan 2008, 36.

⁴¹ Lacan 2008, 28-29.

⁴² Lacan 2008, 36.

joka vastaa subjektille lausumassa piilevän puhtaan halun ja ulkoa annetun kielen, Toisen, välistä ristiriitaa⁴³.

6. Objekti a

Lacanin subjekti on sidottu objektiin, mutta kyse on objektista, jota ei voi yksiselitteisesti erottaa subjektista. Lacanin subjekti (\$) ja objekti (a) ovat vahvasti korrelatiivisia ja kyse onkin oikeastaan saman asian eri puolista. Samaan tapaan kuin subjekti on määrittämätön ja tyhjä, myös a:ta luonnehtii negatiivisuus ja yhteismitattomuus kaikenlaisen määreellisyyden kanssa.

Objekti a on ruumiin symbolisoimaton osa, jonka avulla subjekti muodostaa itselleen fantasian, joka puolestaan antaa kehyksen subjektin halulle.⁴⁴ Kaikki maailmalliset objektit välittyvät subjektille merkitsijöinä, tai vahvemmin, ovat merkitsijöitä. Mutta objekti a on kielen epätäydellisyyden radikaali tyhjiys, jota ei voi kuroa umpeen. Tämä epätäydellisyys pitää subjektin halua yllä ja niin kauan kuin subjekti tavoittelee objekteja/merkitsijöitä, se voi pitää myös subjektiivisuuttaan yllä. Lacanin mukaan objekti a onkin ”halun syy-objekti”⁴⁵.

Miksi sitten kyse on ”ruumiin symbolisoimattomasta osasta”? Koska objekti a on kokemuksellinen käsite. Objekti a on ”se jokin”, joka ajaa subjektia eteenpäin, mutta jolla ei ole määrättyä sisältöä. Kyse on Lacanin subjektin suhteellisuudesta. Objekti a syntyy suhteessa subjektin jakautumiseen (\$) ⁴⁶. Edellä todettiin, kuinka subjekti ei ole läpinäkyvä, eikä sillä ole annettua olemusta, vaan subjekti syntyy kielen vaikutuksesta. Subjektin synty on samanaikaisesti

---

⁴³ Lacan 2008, 37.

⁴⁴ Baas 2008, 18-19.

⁴⁵ Lacan 2014, 101.

⁴⁶ Lacan 2007, 108.

sen jakautuminen, josta jää jotain (a) yli. Subjekti ja objekti a ovat loogisessa suhteessa toisiinsa. Vaikka kieli on enemmän tai vähemmän riippumaton subjekteista, subjekti on riippuvainen kielestä, jonka halkeama (a) mahdollistaa subjektille kokemuksen.

Seminaarissaan X Lacan esittää seuraavan taulukon koskien Toisen ja subjektin suhdetta:

A	S	47
\$	~~A~~	
a	0	

Oikealla ylhäällä sijaitsee S, joka viittaa myyttiseen alkusubjektiin⁴⁸. Sama S viittaa myös merkitsijään eheänä ja selkeänä identiteettinä. Vasemmalla ylhäällä A taas merkitsee ”Toista”, joka yksinkertaistetusti tarkoittaa kieltä kokonaisuutena. Kielen kokonaisuudessa (A) subjektit (S) ovat siis jotain positiivista, yhtä tietyn merkitsijän (S) kanssa. Mutta kuten mainittua, hypoteettinen S on myytti. Samaan tapaan hypoteettinen A on myytti, koska Toisen koko olemassaolo perustuu takeeseen, joka siltä puuttuu⁴⁹. Siksi S:n ja A:n alapuolella kyseiset termit ovat merkattu halkaistuina (~~A~~, \$), mutta ristiintaulukoituina, koska subjekti on kielen synnyttämä ja siitä riippuvainen, mutta sama pätee tiettyyn pisteeseen saakka myös kääntäen: Toinen on riippuvainen siitä oletuksesta, että merkitsijän identiteetillä (S) on tae. Edellä kuvatun

---

⁴⁷ Lacan 2014, 114.

⁴⁸ Lacan 2014, 114.

⁴⁹ Lacan 2014, 114

dialektiikan lopullisena jäänteenä on objekti a (a)⁵⁰. Kuvaus objekti a:sta ”halun syynä” on sikäli harhaanjohtava, että a syntyy samassa prosessissa subjektin kanssa. Toisin sanoen, kyse ei ole siitä, että ensin olisi objekti, joka saisi esisymbolisen ruumiin syntymään halun subjektiksi, vaan kielen vaikutus tuottaa subjektin ja objektin samanaikaisesti toistensa kääntöpuolina. Subjektin jakautuneisuus tarkoittaa puutetta, joka ilmenee haluna partikulaarisia objekteja, esimerkiksi jäätelöä kohtaan. Jäätelö on halun objekti, muttei halun syy, koska halun syy on subjektin puute, joka suuntaa subjektin halua partikulaarisia objekteja kohtaan, jotka ilman halua olisivat subjektille korkeintaan tarveobjekteja.

Objekti a määritellään myös ”lisänautinnoksi”. Samaan tapaan kuin esisymbolinen reaallinen on siinä mielessä myytti, ettei siitä voida tietää mitään, myös puhdas ruumiillinen nautinto on myytti. Ajatus on se, että kaikki inhimillinen nautinto on lopulta kielen välittämää, diskurssin tuottamaa lisänautintoa. Taulukko yllä viittaa siihen, että diskurssi synnyttää subjektin halkaistuna ja prosessin lopputuotteena on nautinnon ylijäämä. Samaan tapaan kuin objekti a halun syynä ei viittaa kronologiseen tapahtumaketjuun, jossa objekti edeltää subjektia, myöskään lisänautinto (a) ei tarkoita sitä, että olisi jokin, esimerkiksi biologinen, nautinto, jonka lisäksi kielen prosessi tuottaa nautintoa. Lacanille toteutunut nautinto on ainoastaan lisänautintoa. Subjektin fantasia implikoi menetetyt nautinnon, jota subjekti tavoittelee merkitsijöiden kautta. Itse tämä toisteinen objektin saavuttamisen epäonnistuminen on ainoa reitti nautintoon kielellisenä lisänautintona. Kaikki nautinto juontuu yksinomaan Toisesta⁵¹. Kuten Alenka Zupancic toteaa, jopa kaikkein yksityisin nautinto on aina riippuvainen Toisesta ja edellyttää sitä⁵².

---

⁵⁰ Lacan 2014, 114.

⁵¹ Lacan 2018, 96.

⁵² Zupancic 2017, 29.

Lisättäköön, että Lacanin mukaan objekti a on loppujen lopuksi mahdoton kiteyttää määritelmillä, koska kyseessä on todellisuuden harmonian mahdottomaksi tekevä negatiivinen ulottuvuus. Objekti a on menetetty objekti, mutta ei poissaolevan positiivisen objektin mielessä, vaan se ”ruumiillistaa” alkuperäisen menetyksen poissaolossaan. Sana ”menetys” viittaa fantasian illuusion mahdollisuudesta lakkauttaa puute. Näin kenties selittyy paremmin, miksi objekti a viittaa sekä haluun, että nautintoon. Mikään partikulaarinen objekti/merkitys ei voi lakkauttaa puutetta, vaan jokaisen objektin takana on todellisuuden rakenteellinen tyhjyys, joka pitää halun liikettä yllä. Halun prosessin toistuva epäonnistuminen tuottaa ylimääränään nautintoa. Halun objekti on menetetyt ”Asian” tilalle sijoittuva, kun taas vietti tyydyttyy (osittain) juuri toistuvan epäonnistumisensa kautta, jolloin menetyksestä itsestään tulee objekti. Menetetty objekti on subjekti itse kahdessa mielessä. Ensinnäkin subjekti tavoittelee sitä, minkä hän tuntee menettäneen itsestään alun perin. Toisaalta, subjektin olemassaolo ja kokemus on riippuvainen puutteesta, joten jos puute objektina vietäisiin, myös subjekti katoaisi. Menetys viittaa myyttiseen fiktion, kun taas puute on immanentisti läsnä. Puute näyttäytyy menetyksenä jälkikätesesti.

Lacanin mukaan on korostettava sitä, kuinka kyseinen objekti ei ole nimettävissä, ja se, että hän kutsuu sitä lisänautinnoksi, johtuu vain tieteellisen erityiskielen vaatimuksesta. Tiedämme hänen mukaansa tästä objektista vain sen, että se on halun syy ja että se ilmaisee itseään haluna tulla joksikin (manque a etre/ want to be). Siksi ei ole olentoa (etant/ being), joka olisi täten ennalta määrätty.⁵³ Identiteetit syntyvät vain symbolisessa järjestyksessä, mutta jonka merkityksenanto jää aina puutteelliseksi ja siksi mainittua ”halua tulla joksikin” ei voi realisoida. Halu ei tavoittele

---

⁵³ Lacan 2007, 151.

mahdollista, vaan seuraa mahdottomuutta, ja siitä syystä halu on perustaltaan tyhjä muoto⁵⁴.

Halun reitti kulkee kielen kautta.

7. S1 ja S2

Lacanille kieli sellaisenaan on jotain ”materiaalista” siinä mielessä, että merkitsijöillä ei ole annettua merkitystä, eivätkä ne voi tarkoittaa mitään ilman suhdetta toisiinsa. Kieli on pelkistettynä vain erojen järjestelmä⁵⁵. Jotta kieli voisi rakentaa merkitseviä suhteita, täytyy jonkin merkitsijän kussakin tilanteessa toimia ”dialektisoivana” ja ulkopuolisena elementtinä. Juuri koska merkitsijät ovat lähtökohtaisesti tasa-arvoisia, ”herramerkitsijän” (S1) rooliin voi asettua mikä tahansa merkitsijä, joka määrää muiden merkitsijöiden merkitystä⁵⁶. S1 on aina kielijärjestelmän tautologinen osa, johon muut merkitsijät nojaavat. Ontologisesti ymmärrettynä tällaista herramerkitsijää ei ole, vaan kaikki merkitsijät ovat oikeastaan ekvivalentteja, mitä tulee merkitsijöiden luonteeseen puhtaana erona⁵⁷.

Lacanin mukaan herramerkitsijä representoi, mutta kyse ei ole ”jonkin” representoimisesta, vaan ”x”:n representoimisesta⁵⁸. Tämä viittaa siihen, että herramerkitsijä ei representoi mitään erityistä tai substantiaalista, vaan se on tyhjä muoto. Toimiakseen diskurssina jonkin merkitsijän tulee tuottaa illuusio ”metakielestä”, mutta jotta illuusio olisi pitävä, tämän tulee tapahtua tiedostamatta. Juuri tämä taustaelementti on herramerkitsijä. Edellä mainitussa perustavassa

---

⁵⁴ Copjec 2015, 36.

⁵⁵ Lacan 2007, 89.

⁵⁶ Lacan 2007, 89.

⁵⁷ Lacan 2007, 89

⁵⁸ Lacan 2007, 29.

representaatiossa ($S1 \rightarrow S2$) tuotetaan järjestys/järki (reason)⁵⁹. Lacan toteaa, ettei luonnon intressinä ole muodostaa minkäänlaista kokonaisuutta. Toisin sanoen, ei ole syytä olettaa, että symbolisesta järjestyksestä riippumatta olisi olemassa ontologista harmoniaa.

Kokonaisuudessaan merkitsijöiden joukko on edellä mainittu Toinen. Lacanin mukaan Toisella on ”ruumis”, mutta se ei eksistoi. Tähän viittasi edellä analysoitu A_2 , Toinen halkaistuna ja takeettomana. Tämä ruumis on olemassa siinä määrin kuin uskomme Isoon Toiseen. Kyse on kielenkäytöstä, mutta ei siten, että subjektit käyttäisivät kieltä, vaan kieli käyttää subjekteja.⁶⁰ Ollessaan kielessä, subjekti tulee olettaneeksi Toisen kokonaisuutena. Toisin sanoen, Toiselle oletetaan harmonisoiva tae tiedostamatta. Juuri tähän tehtävään tarvitaan herramerkitsijää, jota tulee ajatella ankkurina, joka tekee Toisesta arkijärjelle mielekkään kokonaisuuden ja kieltä siinä mielessä, kuin se meille kokemuksessa ilmenee. Voitaisiin sanoa, että objektiivisesti kieltä ei ole, ja siten se ei eksistoi, mutta intersubjektivisuus luo mainitun Toisen ruumiin. Kun herramerkitsijä puuttuu, merkitsijät eivät representoi mitään, jolloin myös subjekti puuttuu. Herramerkitsijä ei ole samaan tapaan dialektisoitavissa kuin muut merkitsijät, mutta subjektilla on Lacanin mukaan psykoanalyysin avulla mahdollisuus luoda uusi herramerkitsijä, joka siitä lähtien avaa subjektin todellisuuden määräten muita merkitsijöitä. Tällöin kyseessä on siirtymä analyttikon diskurssista uuteen herran diskurssiin. Palaan tähän jäljempänä.

Kuten todettua, $S2$ viittaa kaikkiin muihin merkitsijöihin, paitsi herramerkitsijään. $S2$ on kieltä yhtäältä siinä mielessä kuin ”käytämme” kieltä sanoina puheessa ja kirjoituksessa, mutta toisaalta siinä on kyse kielestä laajassa mielessä, kuten eleistä, väreistä, hajuista yms. Toisin sanoen $S2$ luo sen todellisuuden, jossa elämme. Kaikki $S2$:n elementit ovat dialektisoitavissa, mikä

---

⁵⁹ Lacan 2007, 30.

⁶⁰ Lacan 2007, 66.

tarkoittaa sitä, että merkitsijöillä on toisiinsa tukeutuen kussakin tilanteessa jonkinlainen merkitys. Kuten todettua, perustaltaan kielellä ei ole annettuja referenttejä, joten Lacanille kyse on ”merkitysvaikutuksista”, millä hän tarkoittaa sitä, että vaikka merkitsijät ovat jatkuvasti liikkeessä, ne saavat tarkoitteen hetkellisesti, kun subjekti nivoo merkitsijöitä toisiinsa. Tähän viittasi aiemmin käsitelty symbolisen ja imaginaarisen rekisterin välinen dialektiikka, joka luo todellisuuden.

Kaiken taustaedellytyksenä toimii siis herramerkitsijä, jonka avulla samastuminen ja siten merkitykset ovat mahdollisia. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, sillä diskurssissa tuotettu merkitys nojaa aina myös toiseen diskurssiin⁶¹. Merkitsijää ja merkittyä koskevassa luvussa tuotiin esiin, että signifikaatio eli merkityksenmuodostumisprosessi, nojaa aina toiseen signifikaatioon. Lisäksi todettiin, että signifikaatio koostuu merkitsijöiden keskinäisistä suhteista. Lacan esittää, että merkitsijän ja merkityn välinen käsitteellinen jako on karkea, koska näiden välisessä yhteydessä ei ole kyse yhdistymisestä tai siitä, että merkitsijästä spesifioitaisiin esiin olennainen⁶². Tietyn merkitsijän merkitys perustuu siihen ”paikkaan”, jossa kyseinen merkitsijä sijaitsee toisessa diskurssissa⁶³.

Merkitsijöiden joukko kokonaisuudessaan (S2) on siinä mielessä ensisijainen suhteessa herramerkitsijään (S1), että se on artikuloimattomana jo olemassa ennen diskurssin syntymistä.⁶⁴ Mutta vasta herramerkitsijän interventio tekee artikulaation mahdolliseksi ja samalla käynnistyy umpeutumaton representaatioprosessi. Tähän syvennytään tarkemmin herradiskurssia koskevassa luvussa.

---

⁶¹ Lacan 2018, 62.

⁶² Lacan 2018, 62.

⁶³ Lacan 2018, 62.

⁶⁴ Lacan 2007, 13.

On lähinnä teoreettinen kysymys, tarkoittaako edellä mainittu uuden herramerkitsijän asettaminen sitä, että jostakin joukon S2 merkitsijästä tulee uusi herramerkitsijä, vai sitä, että kyse on aina täysin uudesta tautologisesta merkitsijästä. Jälkimmäinen ajatus tuntuu sikäli mielekkäältä, että tautologinen merkitsijä on aina tyhjä ja mikä tahansa yritys nimetä sitä on dialektisoivan S2:n piirissä. Voimme kuvata S1:n luonnetta, mutta sitä ei ole mahdollista ”pyydystää”, koska se on aina jo taustalla jokaisessa artikulaatiossa. Siten herramerkitsijä on aina myös tiedostamaton. Kääntäen, S2 muodostaa tiedon, kaiken mitä voidaan tietää⁶⁵. Palaan herramerkitsijän tarkempaan analyysiin tuonnempana.

8. Para-ontologia

Ontologian tarkoitus on luoda kuva siitä, mikä on kaiken perusta ja vastata kysymykseen olemisesta sellaisenaan. Filosofian historiassa on erilaisia vastauksia kysymykseen siitä mitä oleminen ylipäätään on. Voidaan esimerkiksi ajatella, että olemisen perusmuoto on ”moneus”. Yksinkertaistettuna: fenomenaliset asiat ovat moneuksien kompositioita. Toisaalta on esitetty ajatuksia kaiken ”ykseydestä”, jolloin partikulaariset ilmentymät mielletään yhden perustavan olevaisen sekundäärisiksi instansseiksi. Monet teologisesti värityneet ajattelutavat edustavat tämänlaista ontologiaa. On huomattava, että ainakin tietty tulkinta moneudesta voidaan jäljittää ajatukseen ontologisesta ykseydestä, jolloin moneudet koostuvat ”yksistä”.

Lacan kielsi ajattelunsa edustavan filosofisen ontologian traditiota. Identifikaatiota käsittelevässä seminaarissaan (seminaari IX), Lacan sanoo eksplisiittisesti, ettei hänen teoriaansa (tai tarkkaan

---

⁶⁵ Lacan 2007, 108.

ottaen hänen peruskäsitteitään ”reaalinen”, ”symbolinen” ja ”imaginaarinen”) tulisi ymmärtää käsittelevän olemisen piiriä ontologisessa mielessä, vaan kyse on kokemuksen kategorioista⁶⁶. On kuitenkin selvää, että hänen ajattelunsa kytkeytyy niin eksplisiittisesti kuin implisiittisestikin ontologian keskusteluihin. Subjektia käsittelevässä luvussa tuli ilmi Lacanin anti-essentialistinen käsitys subjektista. Hänen syynsä hyljeksiä ontologiaa onkin se, että siinä subjekti oletetaan olevaksi (étant/being)⁶⁷. Subjektin ”olemus” perustavasti halkaistuna on kuitenkin ”para-olemista” (par-être/para-being)⁶⁸. Subjektin kokemus on siis erotettava subjektin olemuksesta. Lacan sanoo, että olemista luonnehtii herramerkitsijän läheisyys⁶⁹. Para-oleminen on siis mitä ilmeisimmin Lacanille Subjektin rinnakkaisuutta herramerkitsijän kanssa. Lorenzo Chiesa kutsuukin Lacanin ajattelua ”para-ontologiaksi”. Länsimaisen metafysiikan historian äärimmäinen totuutta koskeva kysymys tiivistyy kysymykseen jumalan olemassaolosta. Chiesan mukaan Lacan pitää kiinni jumalan olemassaoloa koskevan kysymyksen tärkeydestä vielä ”jumalan kuoleman” jälkeenkin, koska ilman pätevää vastausta mainittuun kysymykseen ei voida luoda uskottavaa materialistista ateismia.⁷⁰ Syy rinnastaa ontologiset kysymykset jumalan olemassaoloa koskevan kysymyksen kanssa johtuu siitä, että ontologisissa kysymyksissä oletetaan konsistentti Toinen totuuden paikkana⁷¹.

Seminaarissa XX Lacan muotoilee edelliseen liittyen niin sanotun ”jumala-hypoteesin”, jonka mukaan on mahdotonta sanoa mitään ilman, että minimaalisesti pitäisi yllä jumalaa hypoteettisesti⁷². Toisin sanoen kyseessä on usko Toiseen, mikä ei edellytä psykologista uskoa jumalaan, vaan kyseessä on subjektin tiedostamaton, rakenteellinen usko, jolla subjekti kannattelee olemistaan. Jumala-hypoteesi viittaa siihen, että Toiseen uskotaan ”ykseytenä”, ja että tämä usko pysyy yllä niin

---

⁶⁶ Lacan, julkaisematon, Seminaari: IX, 13.12.1961, s.4.

⁶⁷ Lacan 2018, 100.

⁶⁸ Lacan 1999, 44.

⁶⁹ Lacan 1999, 39.

⁷⁰ Chiesa 2016, xii.

⁷¹ Lacan 1999, 45.

⁷² Lacan 1999, 45.

kauan kuin kieli jatkaa olemistaan⁷³. Usko ei katoa, vaikka subjekti tiedostaisikin asian. Ei riitä, että todetaan ”jumala on kuollut” tai että ”ei ole metakieltä”, koska mainittujen lauseiden mielekkyys edellyttää uskon herramerkitsijään, sellaiseen metastrukturiin, joka voi sulkea lauseen merkityksen ja tuottaa siten totuuden.

Lacanin mukaan diskurssin täydellistä konsistenssia ei ole kuitenkaan mahdollista saavuttaa⁷⁴. Toisin sanoen, diskurssi esittäytyy kokonaisuutena, mutta ei voi koskaan olla sitä. Hän kuitenkin väittää, että on jotakin sen kaltaista kuin ”Yksi”⁷⁵. On kysyttävä, miten ykseys, tai se, mikä yhdeksi tunnustetaan, syntyy. Toisaalta, miten on luonnehdittava sitä, mikä edeltää yhtä, ja miten edeltäminen tulisi käsittää?

9. Unaarinen piirre

Lacanin mukaan ykseys on funktio⁷⁶. Siinä missä subjekti on symbolisen vaikutusta ja siten aina halkaistu subjekti, minuus (ego) on toiselta ”lainattu” kuva, jonka kautta subjekti (väärin)tunnistaa itsensä kokonaisena ykseytenä⁷⁷. Subjektin paikka on ruumiissa, mutta tulee tietoiseksi vain edellä mainitun identifikaation kautta. Identifikaatio vaatii ulkoista hahmoa, oli kyseessä sitten toinen ruumis tai peilikuva. On kuitenkin huomattava, että se mihin identifikaatiossa Lacanin mukaan samastutaan, on merkitsijä. Kaikki identifikaatio on identifikaatiota merkitsijään.⁷⁸ Lacan pyrkii selventämään tätä imaginaarisen ja symbolisen rekisterin ”toisiinsasulautumispistettä”, jossa puhdas imaginaarinen samastuminen muuttuu erottelevaksi, distinktiiviseksi samastumiseksi,

---

⁷³ Chiesa 2016, xii.

⁷⁴ Lacan, julkaisematon, Seminaari: XVI, I/14.

⁷⁵ Lacan 2018, 118.

⁷⁶ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 29.11.1961, s.2.

⁷⁷ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 30.5.1962, s.289.

⁷⁸ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 22.11.1961, s.1.

identifikaatioksi⁷⁹. Identifikaatio on samalla yhdeksi laskemisen prosessi, askel yhteen. Ajatus ykseydestä funktiona on tätä kautta ymmärrettävämpi.

Lacan tarkentaa teoriaansa identifikaatiosta käsitteellään ”unaarinen piirre” (trait unaire/ unary trait), jonka hän lainaa joukko-opista soveltaen sitä kuitenkin omalla tavallaan. Kyseessä on rakenteellinen tekijä, joka mahdollistaa ykseyden funktion ilman variaatioita⁸⁰. Lacanin mukaan unaarinen piirre toimii ”tukena erolle”⁸¹. Samalla se on jotakin, mikä on yhteistä kaikille merkitsijöille⁸². Unaarinen piirre luo perustan yhdelle/yhdeksi laskemiselle (un/one) ykseydellään (unicite/unicity)⁸³. Tällä tavoin se on väline, joka tekee identifikaation mahdolliseksi⁸⁴. Chiesan mukaan on kuitenkin korostettava, kuinka unaarinen piirre itse ei ole ykseys tai totaliteetti, vaan se, mikä tuottaa piirron/vedon (stroke)⁸⁵. Edelliset luonnehdinnat yhdistäen, unaarisen piirteen mahdollistama yhdeksi laskeminen tuottaa yhden/yhdet piirtoina/viiltoina⁸⁶.

Termi ”stroke” voitaisiin kenties suomentaa myös ”puumerkiksi”, varsinkin jos otetaan huomioon Lacanin esimerkki, jonka tarkoituksena on edelleen selventää unaarisen piirteen merkitystä. Lacan erottelee kaksi erilaista laskemisen tapaa, joista sitä, mihin arkikielessä viittaamme, kun puhumme laskemisesta, edeltää ”alkeellisempi” laskutapa. Hänen mukaansa subjekti kykenee laskuoperaatioon jo ennen luokittelun kykyä⁸⁷. Ensimmäisellä tasolla laskemisessa on kyse puhtaasti toistosta⁸⁸. Toisin sanoen, tällä primaarisella tasolla ei voida puhua vielä erottelevuudesta tai merkityksenannosta. Esimerkissään Lacan viittaa tietynlaisiin arkeologisiin löytöihin, tässä tapauksessa nisäkkään

---

⁷⁹ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 22.11, s.2.

⁸⁰ Chiesa 2006.

⁸¹ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX 13.12.1961, s.8.

⁶⁷ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 13.11.1961, s.8.

⁸³ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 22.11.1961, s.9.

⁸⁴ Chiesa, 2006.

⁸⁵ Chiesa 2006.

⁸⁶ Chiesa 2006.

⁸⁷ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 7.3.1962, s. 137.

⁸⁸ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 7.3.1962, s. 139.

kylkiluuhun, jonka pintaan on piirretty vieri viereen pystysuuntaisia viivoja, puumerkkejä, joiden oletetaan viittaavan metsästysretkien saaliisiin⁸⁹.

Primaarisella tasolla esimerkin kuviteltu luolahenkilö ei erottele eri metsästysretkiä toisistaan, vaan viiltäessään puumerkin, samastaa itsensä ensimmäisen yhden kanssa (un un/ one one)⁹⁰. Subjekti asettaa itsensä laskemisen tasolla sellaisenaan⁹¹. Kyseessä on laskemisen eräänlainen proto-muoto, jonka avulla lasketaan ”yksi” aina uudestaan ja uudestaan. Kyseessä ei ole kuitenkaan luku ”1” erotuksena muista luvuista (”2”, ”3”, ”4”...), vaan ykseys potentiaalina, jonka yhteydessä (esimerkiksi) puumerkki merkitsee vain itseään eristettynä:

+,+,+,+,+....

Jokainen ”+” on eristetty toisistaan. Proto-laskeminen ei ole vielä varsinaista kvantitatiivista laskemista, vaan liikkuu imaginaaris-singulaarisella tasolla⁹². Yksittäinen puumerkki toimii tässä suhteessa kuvana⁹³. Tämä indifferentti laskemisen tapa kuitenkin mahdollistaa yhdeksi laskemisen kautta myös symbolisen järjestelmän edellytyksen eli puhtaan eron⁹⁴. Ratkaiseva askel identifikaation kannalta on se, että subjekti ”sellaisenaan” identifioituu ensimmäiseen merkitsijään⁹⁵.

10. Identifikaatio

---

⁸⁹ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 6.12.1961, s. 8.

⁹⁰ Lacan 1998, 141.

⁹¹ Lacan 1998, 141.

⁹² Lewis 2014, 109.

⁹³ Lewis 2014, 109.

⁹⁴ Chiesa 2006.

⁹⁵ Lacan 1998, 141.

Kun esisymbolisessa erottelemattomuudessa subjektilla ei ole etäisyyttä, joka mahdollistaisi minän syntyä edellyttävän vieraantumisen, symbolinen rakenne tuottaa epätäyteydessään subjektin, mutta halkaistuna. Subjektilla on identiteetti vain sikäli kuin hänellä on etäisyys rakenteeseen. Merkitsijä jakaa subjektin ensin primaarisesti edellä kuvatulla tavalla ja tämä primaarijako viittaa samalla subjektin syntyyn. Ihmisyksilön kohdalla kyse on kielen omaksumisesta, joka käytännössä tapahtuu asteittain. Toiseksi, subjekti on sekundaarisesti merkitsijöiden jakama, mikä viittaa subjektin jatkuvaan jakautumiseen kunkin omaksutun merkitsijän kohdalla.⁹⁶

Lacanin mukaan identifikaatiolla ei ole mitään tekemistä yhdistymisen (unification) kanssa ja lisää, että identifikaatiossa erotetaan siitä, mihin samastutaan⁹⁷. Tällä Lacan viittaa siihen, että identifikaatio vahvassa mielessä tarkoittaisi, ettei subjekti voisi erottaa itseään identifikaation kohteesta, joten identifikaation täytyy perustua erottautumiseen. Kokoava tai kokonainen yksi ei ole identifikaation perusta, vaan taustalla on unaarinen piirre⁹⁸. Se mikä antaa subjektille kokemuksen ykseydestä, on subjektin ulkopuolella. Identiteetin edellytys on vieraantuminen. Lacan antaa myös esimerkkilauseen $A=A$, josta väittää, että kyseessä ei ole tautologia⁹⁹. Tämä perustuu siihen, että merkitsijät eivät ole identtisiä itsensä kanssa, vaan jokainen merkitsijä on peruuttamattomasti (merkityksiä) tuottava (fecondite/fecundity)¹⁰⁰. A unaarisena piirteenä lasketaan yhdeksi, mutta ei ole Yksi¹⁰¹. Siten myöskään symbolisen kautta identiteettinsä saava subjekti ei ole koskaan identtinen itsensä kanssa. Unaarinen piirre toistaa itseään merkitsijöiden kautta. Edellä mainitun äärettömän epätäydellisyyden vuoksi mikään ei toistu koskaan samanlaisena.¹⁰² Aiempaan ”merkitsijää” koskevaan lukuun viitaten, $A=A$ tarkoittaa aina jotain tuottamalla merkityn¹⁰³.

---

⁹⁶ Verhaeghe 2009, 187.

⁹⁷ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 29.11.1961, s.11.

⁹⁸ Lacan 2007, 154.

⁹⁹ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 6.11.1961, s.5.

¹⁰⁰ Lacan, julkaisematon. Seminaari: IX, 6.11.1961, s.4.

¹⁰¹ Chiesa 2006.

¹⁰² Lacan 2007, 155.

¹⁰³ Lacan, julkaisematon 1961-1962, Seminaari: IX, IV/1.

Lacan esittää oman tulkintansa Descartesin kuuluisasta ”ajattelen, siis olen” – lauseesta:

$$\begin{array}{ccc}
 1 & \text{Olen yksi} & 104 \\
 \hline
 & = ? & \\
 1+1 & \text{Ajattelen = siis olen yksi} &
 \end{array}$$

Siinä missä Descartesin ajatus oletettavasti on se, että subjekti on olemukseltaan annettu ja havainto olemisesta on vain todiste ja vahvistus olemiselle, Lacan näkee, että subjektin oleminen on symbolisen sanelemaa. Ei siinä mielessä, että subjekti ”sulaisi” symboliseen, vaan siten, että ainoa ykseys, joka subjektille on tarjolla, tulee unaarisen piirteen toisteisen yhdeksi laskemisen kautta: ”Tällä unaarisen piirteen [trait unaire] ilmaantumisen tasolla kielen vaikutus tulee näkyviin/harjoittaa itseään [s’exerce].”¹⁰⁵ Subjekti identifioi itsensä kielessä, mutta hintana on samalla itsensä menettäminen kieleen objektina¹⁰⁶. Kyseessä on subjektin jakautumisen kääntöpuoli eli ”objekti a”. Kun identifikaatio tapahtuu ikuisesti muuttuvassa merkitsijöiden ketjussa, jossa identiteetti on merkitsijän jälkikäteen vaikutus, subjektin kohtaloksi jää tavoitella itseään objektina uudelleen ja uudelleen. Tämän pohjalta Lacan muokkaa edeltävää kaavaa seuraavasti:

$$\begin{array}{ccc}
 \underline{\quad 1 \quad} & & 107 \\
 \underline{\quad a+1 \quad} & = a & \\
 \underline{\quad a+1 \quad} & &
 \end{array}$$

¹⁰⁴ Kurki 2012, 136.

¹⁰⁵ Kurki 2012, 136.

¹⁰⁶ Lacan 2006, 246.

¹⁰⁷ Lacan 2007, 157.

Lausuttuna: ”Olen se, joka ajattelee: ’siksi olen.’”¹⁰⁸ ”Siksi olen” on siis ajatus, jonka ajattelijan ja itsensä ajatuksen välillä on yhteen sovittamaton puomi¹⁰⁹. Se, joka ajattelee ajatusta, ajattelee objektia (a) ja identifioi itsensä tämän objektin kautta. ”Ajattelen” ei voi toistaa itseään itsensä sisällä tai kuroa itseään kiinni, vaan ajatteluun kuuluu rakenteellinen katkos, jota ilman ajattelu ei olisi refleksiivistä luonteeltaan, eikä siten myöskään ajattelua. Prosessi tuottaa objektin halun syynä aina määräämättömästi uudelleen ja uudelleen¹¹⁰. Symbolisaatioprosessissa subjekti kannattelee jakautuneisuuttaan ykseytenä, jonka unaarinen piirre mahdollistaa. Oleva todentaa itsensä yhdeksi merkitsemisen kautta (ja tarkkaan ottaen ei juuri siksi ole ”oleva” ontologisessa mielessä), olipa sitten unaarinen piirre kiinnittynyt mihin tahansa merkitsijöihin, koska kuvitelma täyttää aukon¹¹¹. Kuvitelma viittaa fantasiaan, joka on subjektin identifikaation imaginaarinen tuki. Aukko sen sijaan on jo yllä eritelty Toinen halkaistuna, mikä viittaa siihen, että ainakin yksi merkitsijä puuttuu¹¹². Jokaisen fantasian takaa löytyy objekti a, halun objekti-syy. Se, mikä Descartesille on osoitus olemisesta, osoittautuu Lacanin tarkastelussa haluksi tulla olevaksi (manque a’etre/want to be)¹¹³.

Ensimmäinen laskemisen taso asettaa siis merkitsijän puhtaana kirjaimena ennen kielen signifikaatiota¹¹⁴. Tällä tasolla subjekti identifioituu poissaolevan objektin kanssa ja siksi tätä subjektin protomuotoa, in-eksistenssiä, voidaan merkitä luvulla (-1)¹¹⁵. Tämä viittaa merkitsijän olemukseen tyhjänä muotona, toisin sanoen siihen, ettei sillä voi olla objektia. Subjektin ensimmäinen askel indifferenssistä on tätä kautta väistämättä negatiivinen. Identifikaatio varsinaisessa merkityksessä alkaa siitä, kun Toinen syntyy refleksiivisenä katseena. Toinen ei oikeastaan ole muuta kuin se, joka heijastaa subjektin kuvan takaisin tälle¹¹⁶. Toisaalta, ”minä” (I) ei

---

¹⁰⁸ Lacan 2007, 155.

¹⁰⁹ Lacan 2007, 157.

¹¹⁰ Lacan 2007, 157.

¹¹¹ Lacan 2007, 157.

¹¹² Collett 2014, 145.

¹¹³ Lacan 2007, 157.

¹¹⁴ Collett 2014, 141.

¹¹⁵ Chiesa 2006.

¹¹⁶ Lacan 2017, 375.

ole muuta kuin se tapa, jolla tämä Toinen näkee mainitun minän¹¹⁷. Kun subjekti identifioituu Toisen kautta, kyseessä on siis edelleen identifikaatio ilman objektia, mutta tästä näkökulmasta subjekti näkee merkitsijän kautta itsensä jonakin. Toisin sanoen, subjekti laskee itsensä yhdeksi (1)¹¹⁸.

Kun subjekti laskee itsensä yhdeksi nimeämällä itsensä (I), hän käynnistää laskemisen prosessin (1,2,3,4...), sen sijaan, että laskisi prototasolla (1,1,1,1...)¹¹⁹. On muistettava, ettei prototason laskeminen viittaa yhteen kokonaislukuna, vaan vertikaalisena piirteenä, joka mahdollistaa subjektin halkeaman ja siten subjektin itsensä. Siinä missä merkitsijä on yksikkö, jonka ”olemus” perustuu siihen, että se on sitä, mitä muut eivät ole, unaarinen piirre on se, mikä pysyy kaikissa merkitsijöissä samana¹²⁰. Tämä on kielen kannalta elementaarista, koska mahdollistamalla ykseyden, unaarinen piirre mahdollistaa substituution ($S1 \rightarrow S2$)¹²¹. Siitä lähtien, kun Toinen on valjastettu, merkitsijät tuottavat aina ylijäämän (a). Samalla syntyy subjektin diakronis-ajallinen kokemus, joka on mahdollista vain sikäli, kuin subjekti erottaa itsensä toisen kautta (ja tulee varsinaisesti subjektiksi). Subjekti tuottaa itsensä merkitsijän kautta yhtenä (1) tiedostamattaan juuri siitä syystä, että subjektin perustana on olla tyhjyyden lausuma, ja siten ei-yksi¹²². Se, mikä ensimmäisellä tasolla on unaarinen piirre, on samalla se, joka jakaa subjektin toisella tasolla diskurssin takeena, ja on siis ensimmäinen merkitsijä, herramerkitsijä (S1). Tällä tavoin selittyy paremmin myös Descartes-esimerkin toisteisuus: identifikaation pyrkimyksenä on tuottaa rajat ykseydellä (S1), mutta tuo identifikaation perusta on tyhjä ja siksi tuotteena on ylijäämä (a). Edellä mainittu para-oleminen perustuu juuri tähän yhteensovittamattomuuteen.

---

¹¹⁷ Lacan 2017, 375.

¹¹⁸ Chiesa 2006.

¹¹⁹ Chiesa 2006.

¹²⁰ Chiesa 2006.

¹²¹ Lacan 2018b, 126.

¹²² Chiesa 2006.

11. Poikkeus muodostaa universaalin

Joukon J alkioiksi lukeutuvat kaikki itseensä kuulumattomat joukot, joten joukko K on joukon J alkio ainoastaan sillä ehdolla, ettei se ole itsensä alkio. Onko joukko J tässä tapauksessa itsensä alkio vai ei? Jos J on oma alkionsa, silloin se ei ole oma alkionsa. Jos taas J ei ole oma alkionsa, se on oma alkionsa. Voidaan kysyä, jos jääkiekko-joukkueen maalintekijä tekee maaleja niiden ja vain niiden joukkueensa pelaajien puolesta, jotka eivät tee maaleja, tekeekö jääkiekkojoukkueen maalintekijä siinä tapauksessa maaleja? Voimme tällöin päätellä, että jos hän tekee maaleja, hän ei tee maaleja, mutta, jos hän ei tee maaleja, hän tekee maaleja. Edellä kuvattu asetelma on Bertrand Russellin nimellä tunnettu paradoksi, joka kuvaa (naiivin) joukko-opin sisäistä ristiriitaa.

Lacanin mukaan kyseessä ei ole paradoksi, koska kieli ei kykene muodostamaan suljettua järjestelmää, eikä siksi myöskään ole diskurssin universumia¹²³. Diskurssin universumin puute viittaa juuri siihen, että varsinainen yksi puuttuu. Kieltä ei voi redusoida, koska reduktiossa jouduttaisiin nojaamaan metakieleen, jota ei ole¹²⁴. Toisin sanoen, kieli joutuu aina tukeutumaan itseensä ainoana metastruktuurinaan herramerkitsijä (S1), jolla on kahtalainen luonne edellä kuvatun ykseyden ambivalenssin mukaisesti. Totesimme aiemmin, kuinka unaarinen piirre on läsnä jo laskemisen ensimmäisessä muodossa, joka luo perustan toiselle, luonteeltaan erilaiselle laskemisen tavalle. Ensimmäisellä tasolla laskeminen ei valjasta käyttöönsä vielä ”vakiintuneita joukkoja”, millä Lacan viittaa joukko-oppiin¹²⁵. Jotta jokin tulisi olevaksi, se tulee rajata negaation kautta. Tämä merkitsee sitä, että joukon alkio on mitä on, ainoastaan, jos sillä on ulkopuoli, jonka perusteella se voidaan lukea kuuluvaksi tiettyyn joukkoon.

---

¹²³ Lacan, julkaisematon. Seminaari: XIV, I/12.

¹²⁴ Lacan, julkaisematon, Seminaari: XIV, I/12-13.

¹²⁵ Lacan, julkaisematon, Seminaari: IX, XII/3.

Alussa on siis 1 unaarisena piirteenä, ei kokonaislukuna, vaan vain ja ainoastaan piirtona, jolla on tosin potentiaali olla alkio joukossa, vaikkakaan se ei ole sitä vielä tässä vaiheessa¹²⁶. Seuraavaksi, toisessa vaiheessa unaarinen piirre asetetaan joukon alkioksi $\{1\}$. Kolmannessa vaiheessa muodostetaan osajoukko, joka muodostuu kahdesta elementistä: piirrosta ja tyhjästä joukosta $\{\{1\}, \emptyset\}$. Kolmas vaihe seuraa ikään kuin väistämättä toisesta vaiheesta, jonka seurauksena ei olekaan ainoastaan yksi yksinään indifferentisti, vaan pari: yksi alkiona ja yksi tyhjänä joukkona $\{1, \emptyset\}$ ¹²⁷. Tämä seuraa siitä joukko-opillisesta säännöstä, että ei ole joukkoa ilman tyhjää joukkoa osajoukkonaan. Jos tyhjä joukko käsitetään vain joukkona $\emptyset$, mutta ei osajoukkona $\{1, \emptyset\}$, se on vain jotain (x), eikä tällöin ole mielekäästä puhua sen enempää yhdestä (S1), kuin kahdestakaan (S2). Mutta kun otamme huomioon siirtymän indifferentististä kvantifikaatioon, kuin tyhjästä syntyy kerralla moneus ($S1 \rightarrow S2$), moneus ollen muut merkitsijät erotettuna herramerkitsijästä..

Herramerkitsijä (S1) on kaikkien muiden merkitsijöiden (S2) perustana myös jaettu ja voidaan erottaa jälkimmäisestä¹²⁸. Se on sekä poikkeus, joka mahdollistaa tiedon kokonaisuutena, että osallisena materiaalisena kirjaimena jokaisessa merkitsijässä (unaarinen piirre). Tästä syystä Russellin paradoksi ei ole paradoksi siinä määrin, kuin numerot ovat merkitsijöitä¹²⁹. S1:n ja S2:n jaon vuoksi merkitsijät (kokonaisuudessaan) eivät ole identtisiä itsensä kanssa, eivätkä siksi voi korreloida objektien kanssa asiaintiloina¹³⁰. Identifikaatiossa yhdeksi laskeminen tapahtuu Lacanin mukaan erisnimen kautta¹³¹. Erisnimen paikalla voi toimia myös jokin indeksikaali, kuten ”tämä”¹³². Erisnimi nimeää jotain, mikä ei eksistoinut ennen kielellistä nimeämistään¹³³. Indeksikaalit ja erisnimet toimivat propositioissa herramerkitsijöinä subjekteille ja tarjoavat siten saranan erotukseksi muista

---

¹²⁶ Miller 2018, 189.

¹²⁷ Miller 2018, 190.

¹²⁸ Collett 2014, 144.

¹²⁹ Collett 2014, 145.

¹³⁰ Collett 2014, 145.

¹³¹ Lacan, julkaisematon, Seminaari: IX, VII/ 1.

¹³² Lacan, julkaisematon, Seminaari: IX, VI/ 6.

¹³³ Collett 2014, 143.

merkitsijöistä¹³⁴. Herramerkitsijä (S1) antaa subjektille (\$) vaikutelman tiedosta (S2) kokonaisena (A), minkä vuoksi subjektin kokemus voi olla välineellisen hallitseva, mutta diskurssin universumin puutteen (A) vuoksi jokaisen proposition referentti on puute objektina (a). Ajatus Russellin paradoksista nimenomaan paradoksina perustuu vain oletukseen metakielestä, jonka mukaisesti propositiot voitaisiin harmonisoida. Lacan viittaa kuuluisaan sanontaan säännön vahvistavasta poikkeuksesta¹³⁵. Puuttuva yksi on poikkeus, joka muodostaa universaalien, vaikutelman kokonaisuudesta, mutta totuus diskurssista on ”ei-kaikki” (pas-tout/ not-all).

Tällä tavoin Lacanin ajattelussa kieli kiertää pakottavaa kehää lähtökohtaisesti diskurssina, jonka takaa löytyy aina ulkopuolinen elementti, joka dominoi sekä subjektia, että merkityksiä. Kehän pakottavuutta ei vähennä se, että mitä tahansa diskurssiteorian neljästä osatekijästä voidaan pitää diskurssin kannalta välttämättömänä, vaikkakin herran diskurssi on diskurssien perusmuoto. Aiemman perusteella on tullut selväksi se, kuinka subjekti syntyy merkitsijän vaikutuksesta. Diskurssi ei kuitenkaan pysyisi yllä ilman subjekteja.

Michael Lewis viittaa merkitsijän kautta syntyvän ”yhdenkaltaisuuden” syntyprosessiin ”aktuaalisena kronologisena syntyinä” (“[...] actual chronological genesis of the signifier [...]”)¹³⁶. Lacan varoittaa kuitenkin etsimästä kielen alkuperää, koska kielen juuret tulevat esiin riittävän hyvin kielen efekteinä¹³⁷. Tämän tulkitsemisen tarkoittavan sitä, että Lacan pitää kuvausta siirtymästä unaarisen piirteiden tasolta varsinaiseen merkitsijän tasoon myyttinä, jonka avulla kielen rakennetta voidaan kuvata retroaktiivisesti. Tässä mielessä kyse on pikemminkin loogisesta ja ajattomasta, kuin kronologisesta kuvauksesta. Samaan tapaan, kuin Freudin *Toteemissa ja Tabussa* esittämää kuvausta

---

¹³⁴ Collett 2014, 143.

¹³⁵ Lacan, julkaisematon, 1972, V/22.

¹³⁶ Lewis 2014, 112.

¹³⁷ Lacan 2007, 155.

murhatusta alkuisästä on pidettävä myyttinä, eikä reaalihistoriallisena tapahtumana¹³⁸. Tätä tukee myös se, että Lacan puhuu subjektista jo ensimmäisen laskemisen tason yhteydessä, vaikka merkitsijöiden jako diskurssina ($S1 \rightarrow \$ \rightarrow S2$) ei ole voimassa vielä tällä tasolla. Subjekti määrittyykin vain jälkijättöisesti suhteessa kuhunkin diskurssiin. Voidaan kuitenkin väittää, että joukko-opin esimerkit eivät toimi niinkään vertauskuvana, vaan konkreettisena matriisina diskurssin toiminnasta, siinä määrin kuin Lacanin teoria ylipäätään on oikeansuuntainen.

Yllä oleva kuvaus selventää ja demystifioi Lacanin kenties ensi näkemältä vieraannuttavaa terminologiaa. Edellisen pohjalta voi hahmottaa ennen kaikkea diskurssin neljän termin välisiä loogisia suhteita ja samalla myös diskurssin logiikkaa. Samoin Lacanin ontologiavastaisuutta on helpompi ymmärtää tätä kautta. Rakenteella on tietynlainen logiikka juuri siinä määrin, kuin subjekti ja kieli eivät ole substansseja tai entiteettejä, jotka historiallisten sattumusten vuoksi joutuvat keskinäiseen vuorovaikutukseen, vaan lähtökohtana on määrittämätön ei-ykseys, joka ilman määrittämätöntä syytä saa ykseyden piirteitä osittaisen itsetietoisuuden kautta. Juuri tästä samasta syystä tulkinta merkitsijän ja subjektin synnystä historiallisena kertomuksena on kyseenalainen. Koska kyseessä eivät ole lähtökohtaisesti erilliset substanssit, vaan toisiinsa loogisessa suhteessa olevat negatiiviset instanssit, ei ole mielekäästä puhua kausaalisuhteesta. Täytyy muistaa, että ajallis-diakroninen, toisin sanoen, kausaalinen kokemus on mahdollinen vain merkitsijän ja subjektin eron kautta.

On kuitenkin selvää, että siinä määrin, kuin Lacanin teoriassa diskurssista on määräävä ja alisteinen osapuoli, edellinen kuuluu merkitsijälle ja jälkimmäinen subjektille. Toisin sanoen, kyse ei ole siitä, etteikö subjektin muoto olisi historiallinen, ajallisesti syntynyt. Mutta siellä missä subjekti spekuloi, merkitsijä on aina jo edeltänyt tätä. Ajatus siitä, että subjekti on aina rakenteen määräämä, vaikuttaa

---

¹³⁸ Lacan 2007, 123.

ainakin ensi näkemältä pessimistiseltä subjektin vapauden suhteen. Kuitenkin juuri rakenteen epätäydellisyyden ajatus luo mahdollisesti tilaa myös subjektin vapaudelle. Lacanin diskurssiteoriassa huomio kiinnittyy helposti kolmeen termiin, jotka muodostavat varsinaisen struktuurin ($S1 \rightarrow \$ \rightarrow S2$). Kuitenkin juuri diskurssiin sulamaton osa eli objekti puutteena (a) on se, josta voidaan etsiä vastausta kysymykseen subjektin vapaudesta. Kenties objekti a vastaa myös kysymykseen esidiskursiivisesta, koska se viittaa siihen osaan, mitä merkitsijällä ei voi hallita.

12. Diskurssin logiikka

Chiesa luonnehtii diskurssia kielen epätäydellisyyden intersubjektiiiviseksi efektiksi, joka perustuu jälkimmäisen riippuvuuteen reaalisen mahdottomuudesta¹³⁹. Tämä efekti puolestaan esittäytyy perustavana ”kaltaisuutena” (semblance)¹⁴⁰. Semblancen funktio on piilottaa mainittu perustava reaalinen mahdottomuus. Semblance on reaalisen näennäistä hallitsemista herramerkitsijän vaikutuksen kautta. Kaikki diskurssit esittäytyvät poikkeuksetta semblancen mukaisesti¹⁴¹. Lisäksi semblancea ei tule pitää ”jonkin muun” vaikutelmana, semblancena jostakin, vaan objektina, joka säätelee diskurssin ekonomiaa¹⁴². Toisin sanoen, semblance ei ole resemblaatiota.

Kaikkia diskursseja voidaan hahmottaa seuraavan kaavan mukaisesti:

---

¹³⁹ Chiesa 2016, 145.

¹⁴⁰ Chiesa 2016, 145.

¹⁴¹ Chiesa 2016, 82.

¹⁴² Lacan julkaisematon 1971. Seminaari: XVIII, I/12.

toimija   →   toinen
totuus   tuote

Vasemmalla ylhäällä on ”toimijan” paikka, joka viittaa diskurssin dominoivaan osatekijään. Oikealla ylhäällä sijaitsee ”toinen”, jolle/johon toimijan viesti/toiminta suuntautuu.¹⁴³ Tällä Lacan tarkoittaa intersubjektiivisuutta. Viestin osoittaminen toiselle ei koskaan takaa ymmärretyksi tulemista, vaan päinvastoin, intersubjektiivisuutta leimaa mahdottomuus, koska viesti ei koskaan tule ymmärretyksi siten kuin se oli tarkoitettu. Tässä mahdottomuudessa ei ole mitään kontingenttia, vaan intention ja ymmärretyksi tulemisen ristiriita on rakenteellinen, kuten lausuman subjektin ja lausutun subjektin välinen erottelu ehdottaa. Vasemmalla alhaalla ”totuus” viittaa siihen, minkä diskurssi tukahduttaa (repression)¹⁴⁴. Tukahdutettu totuus on perusta, johon toimijan toiminta nojaa, ja joka on sen edellytys. ”Tuote” oikealla alhaalla taas on se, mitä diskurssista jää yli. Tuotteessa on kyse diskurssiin assimiloimattomasta jäänteestä.¹⁴⁵

Lacanin mukaan S1, S2, \$ ja a esiintyvät aina tietyssä seuraannollisessa järjestyksessä, jota liikuttaessa saadaan neljä eri diskurssia¹⁴⁶. Lähtökohtana on siis herradiskurssi, jossa toimijan paikalla on S1, toisen paikalla S2, totuuden paikalla \$ ja tuotteen paikalla a. Kun jokaista osatekijää siirretään yksi pykälä vastapäivään, toimijan paikalle ilmestyy S2, toisen paikalle a, totuuden paikalle S1 ja tuotteen paikalle \$. Tätä muotoa Lacan kutsuu yliopistodiskurssiksi. Yksi pykälä lisää vastapäivään merkitsee analyytikon diskurssia ja jäljelle jäävä asetelma puolestaan hysteerikon diskurssia.

---

¹⁴³ Chiesa 2016, 147.

¹⁴⁴ Chiesa 2016, 147.

¹⁴⁵ Chiesa 2016, 147.

¹⁴⁶ Lacan 2007, 13.

Termien järjestyksen muuttuessa positioiden väliset suhteet pysyvät samoina. Toisin sanoen, olipa toimijan paikalla (vasemmalla ylhäällä) mikä hyvänsä neljästä termistä, sitä määrittää aina kullekin toimijalle ominainen totuus (vasemmalla alhaalla). Edelleen, kullakin toimijalla on oma toisensa (oikealla ylhäällä) ja jokaisella totuudella on oma jäännöksensä (vasemmalla alhaalla). Tällä tavoin neljän termiä tuottavat määrättyssä järjestyksessä neljä erilaista diskurssityyppiä.

Diskurssin merkitys pysyy verhottuna ja se, mikä konstituoii diskurssin, muotoutuu juuri tämän merkityksen puutteen kautta¹⁴⁷. Tällä Lacan viittaa epäilemättä herramerkitsijään, mutta lisää, ettei ole diskurssia, joka ei saisi merkitystään toisen diskurssin kautta¹⁴⁸. Siinä missä merkitsijät saavat merkityksensä vain suhteessa toisiin merkitsijöihin ja ennen kaikkea määrittämättömän herramerkitsijän kautta, diskurssin tuottama merkitys perustuu toiseen diskurssiin.

Välttämättömyyttä esiintyy Lacanin mukaan vain puhuvien olentojen parissa¹⁴⁹. Kyse on diskurssin välttämättömyydestä, joka tuotetaan¹⁵⁰. Jos diskurssin välttämättömyys on tuotettu, se tarkoittaa, että välttämättömyyttä ei alun perin ollut ja siten välttämättömyys on diskurssiin asetettu¹⁵¹. Välttämättömyyden alkuperäiseen olemattomuuteen Lacan viittaa termillä ”ineksistenssi”. Kuten ineksistenssi, myös välttämättömyys on diskurssin retroaktiivisesti tuottamaa¹⁵². Diskurssin välttämättömyys manifestoituu ainoastaan toistossa (répétition/repetition) ja on tarkkaan ottaen toisto itse¹⁵³. Koska diskurssin pohjana on ineksistenssi, diskurssi on artefakti¹⁵⁴. Diskurssin pakottava voima, eli välttämättömyys, on syntynyt siis vasta diskurssin myötä. Diskurssi on historiallinen rakennelma, vaikka sen ulkopuolelle ei ole pääsyä. Se, mikä ei ole historiallista, on yhden

---

¹⁴⁷ Lacan 2018, 38.

¹⁴⁸ Lacan 2018, 38.

¹⁴⁹ Lacan 2018, 38

¹⁵⁰ Lacan 2018, 38

¹⁵¹ Lacan 2018, 39.

¹⁵² Lacan 2018, 41.

¹⁵³ Lacan 2018, 42.

¹⁵⁴ Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari XVIII, II/5.

mahdottomuus, jokin yhden kaltainen, joka ei kuitenkaan ole yksi (Yad'lun/There is something like One).

Lacan toteaa, että totuus voidaan sanoa, mutta vain puoliksi (mi-dire/half-saying)¹⁵⁵. Syy tälle on se, ettei kyseisen puolikkaan tuolla puolen ole mitään¹⁵⁶. Toisaalta Lacan sanoo, ettei ole mahdollista sanoa mitään, mikä ei olisi tautologia¹⁵⁷. Tämä jälkimmäinen väite viittaa jo aiemmin mainittuun lauseeseen, jonka mukaan ei ole metakieltä¹⁵⁸. Toisin sanoen, ei ole erillistä totuuden takaavaa kieltä, jonka nojalla voisi arvioida objektikielen väitteiden totuusarvoja. Tällöin kielen totuusarvo nojaa vain kieleen itseensä, mikäli totuus ymmärretään korrespondenssiksi. Täytyy muistaa, että diskurssin merkitysefekti perustuu toiseen diskurssiin ja tällöin ainoa kielellisen totuuden korrespondenssi on kieli itse. Se, että $A=A$ ei ole tautologia, perustuu vain signifikaatioon, toisin sanoen herran diskurssin semblance-vaikutukseen, joka takaa illuusion metakielestä.

Se, että totuuden voi sanoa vain puoliksi, liittyy myös kielen paradoksiin itseensä viittaavana ilmiönä. Lacan käyttää omaa positiotaan esimerkkinä viittaamalla siihen, kuinka metakielen olemassaolon kieltäminen on mahdollista vain asemasta, joka implikoi metakielen¹⁵⁹. Kun jotakin lausutaan, lausuman subjekti tulee olettaneeksi metakielen ja itsensä tämän metakielen paikalle. Lauseelle ”ei ole olemassa metakieltä”, voidaan olettaa affirmatiivinen totuusarvo, mutta ainoastaan olettamalla samalla implisiittisesti metakieli, jonka perspektiivistä kyseinen lause voi olla totta. Itse metakieltä ei voi artikuloida, vaan kyseessä on positiosta, jonka subjekti tulee luoneeksi lausueessaan jotakin. Tarkkaan ottaen subjekti ei kuitenkaan luo tässä yhteydessä mitään, vaan metakielessä on kyse

---

¹⁵⁵ Lacan 2007, 51.

¹⁵⁶ Lacan 2007, 51.

¹⁵⁷ Lacan 2007, 59.

¹⁵⁸ Lacan 2007, 61.

¹⁵⁹ Lacan 2007, 61.

herramerkitsijästä, joka representoi subjektin toiselle merkitsijälle. Luominen voidaan kuitenkin ymmärtää juuri sitä kautta, että subjekti kannattelee itseään S1:n avulla toistossa.

Kieli tuottaa merkityksiä, jotka voidaan tavoittaa vain puolittain S2:n tasolla, koska kieli ei voi sulkea itseään epätäydellisyytensä vuoksi. Jos merkitsijä eristetään sen merkitysvaikutuksista, se toimii yksikkönä, joka ei sano totuutta, vaan viittaa ainoastaan itseensä¹⁶⁰. Tähän tapaan toimii S1, joka siis dialektisoi S2:n. Mikäli kaikkia merkitsijöitä ajatellaan eristettynä toisistaan, kyseessä ei ole diskurssi, vaan mykkä merkkijoukko ilman totuutta tai subjektia. Subjektilla on paikkansa vain järjestyksessä, jossa S1 asettaa epäharmonisen merkitysvaikutusten ketjun.

”Tiedostamaton on rakentunut kielen tavoin.”¹⁶¹ Subjektin tiedostamaton voi siis perustua vain niihin merkitsijöihin, jotka Toinen tarjoaa. Toisessa yhteydessä hän toteaa vielä vahvemmin, että tiedostamattoman rakentuminen tapahtuu kielen vaikutuksesta¹⁶². Subjekti on tässä katsannossa nimenomaan tiedostamattoman subjekti ja syntyy edellä mainitun representaation tuotteena. Se, mitä representoidaan, ei ole mitään substantiaalista, vaan representaatioprosessin itsensä mahdollistamaa. Psykoanalyysille keskeinen ”tiedostamaton” on täysin virtuaalinen ja perustuu kielen elementtien epäidenttisyyteen itsensä kanssa, joka puolestaan perustuu kielen luonteeseen epätäydellisenä. Siten jumala-hypoteesi pysyy yllä ”diskurssi-uskovaisuuden” kautta, vaikka subjekti hypoteettisesti olisikin ”täysin tietoinen”. Tosin, kuten on todettu, subjekti on puutteellisen rakenteen puutteellinen ”oire”, jonka tietoisuus perustuu fantasiaan kokonaisuudesta, joten täysin tietoinen ja itselleen identtinen subjekti ei ole mielekäs konstruktio.

---

¹⁶⁰ Lacan 1999, 50.

¹⁶¹ Lacan 2006, 677.

¹⁶² Lacan 1999, 48.

13. Herradiskurssi

$$\begin{array}{ccc} S1 & \rightarrow & S2 \\ \hline & & \\ \$ & & a \end{array}$$

Tähän mennessä on tullut selväksi, että Lacanille herradiskurssi on ennen kaikkea rakenne, jonka puitteissa subjekti ei ole vapaa. Koska subjekti on vain sekundaarinen ratas diskurssin koneistossa, sen kohtalona näyttäisi olevan tyytyminen parhaimmillaan valheelliseen kokemukseen vapaudesta. Herradiskurssi on diskurssien perusmuoto juuri siinä, että se tuntuu kattavan koko elämismaailman ja piirtävän rajat subjektin kokemukselle ja toiminnalle. Kyse on ihmisen perustavasta vieraantumisesta, joka tuottaa ihmisolenon puhuvana olentona. Herradiskurssi on diskurssien perusmuoto juuri siksi, että ihmissubjektit ovat sitä mitä ovat vain herramerkitsijän mahdollistaman tiedon alaisina halkaistuina subjekteina¹⁶³.

Herradiskurssi muodostuu siis, kun herramerkitsijä (S1) puuttuu tietoon (S2). Samassa ilmestyy subjekti jaettuna (\$) ja rakenteellinen menetys (a).¹⁶⁴ Hieman aiemmin samassa yhteydessä hän mainitsee, että tieto ilmaantuu alun perin siinä kohtaa, kun herramerkitsijä alkaa representoida jotakin jo valmiiksi rakenteistuneessa tiedon kentässä¹⁶⁵. Toisin sanoen, tieto on yhtäältä jo valmiiksi olemassa ennen herramerkitsijän vaikutusta, mutta toisaalta ilmestyy vasta herramerkitsijän myötä. Miten tämä kaksimielisyyys tulisi selittää? Lacan erottelee tiedon tiedoksi tietotaitona ja tiedoksi artikuloituna tietona¹⁶⁶. Näiden kahden ero on siinä, että edellinen ei ole siirrettävissä eteen päin,

---

¹⁶³ Chiesa 2016, 114.

¹⁶⁴ Lacan 2007, 15.

¹⁶⁵ Lacan 2007, 13.

¹⁶⁶ Lacan 2007, 21-22.

toisin kuin jälkimmäinen. Tai tarkemmin, tietotaitoa voidaan siirtää vasta kun se on artikuloitu¹⁶⁷. Lacan viittaa tässä yhteydessä historialliseen orjan ja herran suhteeseen, jossa orja käyttää tietotaitoa palvellakseen herraa, jonka palveluksessa hän on. Tietyissä historiallisissa käänneissä herra (tai pikemminkin herruus funktiona) ryösti orjalta tämän funktion tiedon ulottuvuudessa¹⁶⁸. Toisin sanoen, orjan funktio nojaa tietotaitoon, mutta kun tietotaito artikuloidaan, se voidaan siirtää, jolloin orja ei enää omistakaan tietoa, vaan siitä tulee herran omaisuutta.

Lacan lisää, että kyseisessä ryöstössä syntyi myös filosofian funktio, jonka tarkoituksena on tukea herran asemaa juuri teoreettisen tiedon avulla¹⁶⁹. Se, miksi Lacan puhuu ”ryöstöstä”, liittyy siihen, että artikuloitu tieto ei tietenkään voi olla yhteismitallista ”hiljaisen” tietotaidon kanssa, vaikka artikuloitu tieto näin tulee implisiittisesti väittäneeksikin. Merkitsijä tulee artikuloituksi, kun se representoi subjektin toiselle merkitsijälle. Tämä jo toistettu merkitsijän määritelmä käsittää kolme termiä diskurssin perusmuodosta eli herradiskurssista. Olennaista on, että kun hiljainen tieto (S2) muuttuu herramerkitsijän (S1) alaiseksi, tapahtuu myös jaetun subjektin (\$) synty ja nautinnon menetys (a). Se, että jakautunut subjekti on totuus herradiskurssista, viittaa myös siihen, että hallitseminen on lopulta tuomittu epäonnistumaan.

Nykyinen hallinta ei voikaan perustua selkeään hierarkiaan, jonka yhteydessä herradiskurssi voidaan ymmärtää jopa hyvin kirjaimellisesti, toisin sanoen tiettyjen henkilöityjen ja sukupuolittuneiden positioiden hallinnaksi. Siinä missä vanha herradiskurssi oli aktuaalisten herrojen käskyjen varassa, nykyisessä muodossa ei tarvita välttämättä enää muuta kuin tietämisen imperatiivi¹⁷⁰. Varsinaista hallitsevaa herraa ei ole, on vain herramerkitsijä, joka johdattaa¹⁷¹. Kuten herramerkitsijän ”syntyä”

---

¹⁶⁷ Lacan 2007, 22.

¹⁶⁸ Lacan 2007, 22.

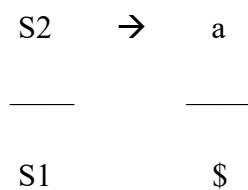
¹⁶⁹ Lacan 2007, 22.

¹⁷⁰ Lacan 2007, 106.

¹⁷¹ Lacan, julkaisematon 1971, II/11.

koskevassa analyysissä tuli ilmi, herruus on piilotettuna kaikkiin sosiaalisiin suhteisiin, koska sekä \$, että S2 ovat riippuvaisia S1:stä. Tosin herramerkitsijäkään ei olisi herramerkitsijä ilman tietoa¹⁷². Diskursseissa on kyse epätäydellisyydestä¹⁷³.

14. Yliopistodiskurssi

Edellä alustettu herradiskurssin uusi muoto on Lacanin mukaan yliopistodiskurssi. Kyseessä ei siis selvästikään ole mikään yliopistoille spesifi diskurssimuoto, vaan sosiaalisen siteen variaatio, joka pätee laajemminkin moderneissa yhteiskunnissa. Toisaalta yliopistoissa voi toimia myös muiden diskurssimuotojen tavoin. Toimijan/semblancen paikalla yliopistodiskurssissa on siis tieto (S2). Toisen paikalla on objekti a, totuuden paikalla herramerkitsijä ja tuotteen paikalla subjekti. Tiedon (vasemmalla ylhäällä) suuntautuminen objektiin (oikealla ylhäällä) tarkoittanee sitä, että yliopistodiskurssin tarkoituksena on hallita tiedon avulla. Lacanin kanta tiedon luonteesta on jo tullut selväksi: merkitsijöiden joukko ilman signifikaation takaavaa herramerkitsijää on mykkä, eikä voi tuottaa lisää tietoa. Totuus yliopistodiskurssista (vasemmalla alhaalla) on herruus, joskin piilotetussa muodossa¹⁷⁴. Toisin sanoen tieto edellyttää aina herramerkitsijää, jonka luonne rakenteen kannalta on niin hyvässä, kuin pahassakin ratkaiseva. Objekti a:ta yliopistodiskurssissa edustaa opiskelijat¹⁷⁵.

---

¹⁷² Clemens 2014, 201.

¹⁷³ Lacan 2007, 203.

¹⁷⁴ Lacan 2007, 106.

¹⁷⁵ Lacan 2007, 105.

Opiskelijoihin kohdistuu yliopistodiskurssin ”kategorinen imperatiivi”, joka käskee tietämään¹⁷⁶. Näiden lauseiden tulkitsen tarkoittavan sitä, että opiskelijat ovat massaa, joilla ei ole kiinteää paikkaa rakenteessa. Herran tiedon iskostamisen kautta opiskelijat voidaan saada integroitua rakenteeseen.

Se, että subjekti (oikealla alhaalla) on yliopistodiskurssin tuote, viitanee siihen, että moderni herradiskurssi tuottaa aina opetetun tiedon mukaisia halkaistuja subjekteja. Kaikki tieto ei ole legitiimiä ja siksi vain tietynlaiset herramerkitsijät voivat olla tiedon määräämien diskurssien takana, totuus niistä. Demokratia takaa, että ainakin periaatteessa kuka tahansa voi olla hallitsevilla paikoilla, mutta herramerkitsijä(t) asettavat subjekteille tiettyjä laatuvaatimuksia ja tietyistä positioista lausutulla puheella ei ole minkäänlaista painoarvoa. Herran paikalla ei tarvitse edes välttämättä olla ketään¹⁷⁷. Lacanille kyse on ”tiedon tyranniasta”, jossa herruus on kätkeyty¹⁷⁸. Kyseisenlaista tiedon herruutta voidaan kutsua byrokratiaksi¹⁷⁹. Lacan myös aiheellisesti tunnustaa, että (ainakin) osa hänenkin diskurssistaan perustuu yliopistodiskurssiin¹⁸⁰. Tällä hän viitanee siihen, ettei voi paeta ”mestarin” asemaa, joka oikeuttaa itsensä yliopistollisen tiedon mandaatilla.

Yliopistodiskurssia ei tule kuitenkaan samastaa tieteen kanssa, vaan herraa tukeva ja tämän piilottava diskurssi on nimenomaan filosofinen projekti¹⁸¹. Tiede kuuluu pikemminkin hysteerikon diskurssin alaan, joka on seuraavan luvun aiheena¹⁸². Olennaista tässä yhteydessä on yliopistodiskurssin luonne herradiskurssin jatkeena, jonka puitteissa subjektin asema ei ole kohentunut suhteessa perinteiseen herradiskurssiin. Subjekti on yliopistodiskurssin tuote ja siten herradiskurssin alainen. Jotta herradiskurssiin saataisiin muutosta, se tulisi kyseenalaistaa.

---

¹⁷⁶ Lacan 2007, 106

¹⁷⁷ Lacan 2007, 106.

¹⁷⁸ Lacan 2007, 32.

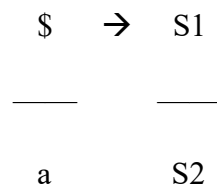
¹⁷⁹ Lacan 2007, 31.

¹⁸⁰ Lacan 2007, 41.

¹⁸¹ Lacan 2007, 22–23.

¹⁸² Lacan 2018, 194.

15. Hysterikon diskurssi

Hysterikon diskurssissa toimijan paikalla on subjekti ja toisen paikalla herramerkitsijä. Subjektin ele herraa kohtaan tarkoittaa herran kyseenalaistamista. Herradiskurssin hallitseva pyrkimys on ennen kaikkea pyrkimystä asettaa subjektit paikoilleen tarjoamalla näille ylhäältä käsin identiteettejä. Louis Althusserin termein kyse on ”ideologisesta interpellaatiosta”, jossa valtarakenne (Althusserin mukaan valtio) houkuttelee subjektit järjestyksen kannattelijoina tarjoamalla merkitsijöitä identiteetin takeeksi¹⁸³. Hysterikon diskurssi korostaa subjektin olemusta halkaistuna epäentiteettinä ja kyseenalaistaa herradiskurssin tarjoamat identiteetit. Kuten jo aiemmin todettiin, subjekti ei ole ainoastaan kykenevä kyseenalaistamaan tarjottuja identiteettejä, vaan subjekti on suorastaan tuomittu vastustamaan herradiskurssia, koska subjekti on rakenteen epäonnistumisen oire.

Tähän liittyy edellä mainittu hallitsemisen viime kätinen epäonnistuminen. Samaan aikaan subjekti on diskurssin tuote juuri yhdeksi tuleminen epäonnistumisena. Kyseenalaistaessaan herran, subjekti kyseenalaistaa myös itsensä, sen identiteetin, jonka rakenne tarjoaa. Tässä mielessä hysteerisyys ja subjektius ovat synonyymisiä. Hysterikon diskurssin totuus onkin (vasemmalla alhaalla) objekti a. Jo aiemmin tuli ilmi, kuinka subjektin alkuperäinen menetys (retroaktiivinen myytti menetyksestä) ilmenee haluna tavoittaa objekti, joka täyttäisi puutteen. Toisen tarjoamat merkitsijät eivät kuitenkaan koskaan kykene tyydyttämään hysteerikkoa (\$), koska totuus hysteerikosta on itse puute objektina, jonka diskurssi alun perin tuotti herradiskurssissa¹⁸⁴.

---

¹⁸³ Althusser 1984, 126.

¹⁸⁴ Lacan 2007, 34.

Hysterikon diskurssi tuottaa kuitenkin kyseenalaistuksen myötä tietoa (oikea alakulma). Yllä mainittiin, että Lacanille tieteen diskurssi ei palaudu yliopistodiskurssiin, vaan tieteessä on kyse pikemminkin hysterikon diskurssista. Tämä johtuu siitä, että tiede kyseenalaistaa establisoidut totuudet (S1), kun taas yliopistodiskurssi suorastaan perustuu establismentiin ollen herradiskurssin moderni muoto. Hysterikon diskurssin ominaispiirre on siis jatkuva ja päättymätön kyseenalaistaminen. Se paljastaa minkä tahansa rakenteen ideologisuuden. Hysterikon diskurssi tuottaa – kyseenalaistamisen kautta – uutta tietoa (oikea alakulma)¹⁸⁵. Siinä missä tieteessä voidaan tyytyä uuden tiedon tuottamiseen, subjektin vakauden kannalta on olennaista, että hysterinen kyseenalaistaminen johtaisi pysyvään rakenteeseen, joka kuitenkin olisi jotain muuta kuin vanha herradiskurssi. Hysterisen kyseenalaistamisen kautta syntyvä uusi tieto toimii kuitenkin vanhan herradiskurssin kehyksessä, koska se, mikä hysterisoidaan, on vallitseva herramerkitsijä. Jotta tieto toimisi radikaalisti uudella tavalla, kyseenalaistaminen ei riitä, vaan on muutettava itse herramerkitsijää. Kaiken kaikkiaan hysterikon diskurssi tuntuisi kuitenkin viittavan subjektin vapauden mahdollisuuteen, koska siinä subjekti on aktiivinen ja aloitteellinen toimija paljastamalla totuuden itsestään epäkonsistenttina (a), eikä järjestyksen määrättynä osasena.

16. Analyttinen diskurssi

$$\begin{array}{ccc}
 a & \rightarrow & \$ \\
 \hline & & \hline \\
 S2 & & S1
 \end{array}$$

---

¹⁸⁵ Lacan 2007, 23.

Kolmen ensiksi käsitellyn diskurssityypin kohdalla Lacanin teoria diskursseista on pääpiirteissään kohtuullisen ymmärrettävä. Herradiskurssi on oikeastaan itsensä toisintava sosiaalinen järjestys itse, jossa subjektit toimivat kielen alaisuudessa. Yliopistodiskurssi on taas moderni, demokraattinen ja tiedon avulla oikeutettu versio edellisestä. Hysterikon diskurssissa painottuu subjektin jakautuneisuus ja yhteensopimattomuus merkitsijän kanssa, jolloin paljastuu herradiskurssin eli vallitsevan järjestyksen mielivaltaisuus siinä mielessä, että kulloinenkin järjestys perustuu viime kädessä tautologiseen herramerkitsijään.

Analyttinen diskurssi sen sijaan on vaikeammin hahmotettava diskurssityyppi. Analyttisellä diskurssilla Lacan viittaa psykoanalyysiin¹⁸⁶. Siinä toimijan/semblancen paikalla on objekti a (vasemmalla ylhäällä). Lacanin mukaan puhuvaa olentoa määrittää objekti a¹⁸⁷. Koska subjekti on merkitsijän halkaisema, häntä vainoaa halu¹⁸⁸. On syytä tarkentaa, että vaikka subjekti syntyy merkitsijän vaikutuksesta, subjektin ehto on halun yllä pitäminen, jonka takana on halun syy-objekti (a). Tämä rakenteeseen sulautumaton ylimäärä on siis analyttisen diskurssin dominoiva tekijä. Objekti a tarkoittaa siinä psykoanalyttikkoa¹⁸⁹. Vasemman alakulman tieto (S2) viittaa siihen, että psykoanalyttikolla on tietoa subjektista¹⁹⁰. Analyttikon tarkoituksena on saada subjekti tuottamaan uusi herramerkitsijä¹⁹¹.

Kaikki diskurssit, analyttinen diskurssi mukaan lukien, toimivat herradiskurssin alla. Ainakin siinä mielessä, että kolmesta muusta diskurssista yksikään ei kykene eliminoimaan herramerkitsijää¹⁹². Analyttinen diskurssi voi tuottaa ainoastaan uuden herradiskurssin¹⁹³. Siihen viittaa S1 neliön

---

¹⁸⁶ Lacan 2007, 33.

¹⁸⁷ Lacan 2018, 58.

¹⁸⁸ Lacan 2018, 58.

¹⁸⁹ Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari: XVIII, X/13.

¹⁹⁰ Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari: XVIII, X/13.

¹⁹¹ Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari: XVIII, X/13.

¹⁹² Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari: XVIII, VIII/11-12.

¹⁹³ Lacan 2007, 176.

oikeassa alakulmassa¹⁹⁴. Lacanin mukaan analyyttisen diskurssin kautta tuotettu uusi herradiskurssi saattaa kuitenkin olla erilainen, kuin sitä edeltänyt herradiskurssi¹⁹⁵. Tästä voidaan päätellä, että herradiskurssien välillä ei ole välitilaa, jonka kautta siirtymä tapahtuisi. Analyyttinen diskurssi toimii vanhan herramerkitsijän alaisuudessa ja sikäli kuin subjekti onnistuu tuottamaan uuden herramerkitsijän, kyseessä on tilanne, jossa uusi herramerkitsijä ikään kuin sysää entisen herramerkitsijän tieltään.

”On jotain yhdenkaltaista” (Yad’lun/There is something like one)¹⁹⁶. Lacan viittaa Platoniin ja mainitsee, että jos ”Yksi” olisi ”jossakin”, sillä olisi rajat¹⁹⁷. Siinä missä herradiskurssin ykseys tuottaa ei-ykseyden ($S1 \rightarrow S2 / a$), analyttisessä diskurssissa asetelma on toisin päin eli ei-ykseys tuottaa ykseyden ($a \rightarrow \$ / S1$)¹⁹⁸. Chiesan mukaan diskurssi on (tuottavaa) oskillaatiota yhden ja ei-yhden välillä¹⁹⁹. Yksi (S1) syntyy sitä kautta, että ykseyttä ei ole (a). Tämä on analyttisen diskurssin lähtökohta, jonka lopputuotteena on uusi herramerkitsijä. Uuden herramerkitsijän johdolla toimiva uusi herradiskurssi taas on tuomittu epäonnistumaan ja siten sen lopputuotteena on objekti a, joka on määritelmällisesti ei-ykseys. Siellä missä yksi ilmestyy, sieltä yksi puuttuu²⁰⁰. Tarkemmin ilmaistuna, yksi perustetaan sitä kautta, että se alkaa omasta puutteestaan²⁰¹.

Analyttisen diskurssin erityispiirre on se, että se paljastaa semblancen²⁰². Objekti a toimijan paikalla tarkoittanee siis sitä, että diskurssin epätäydellisyys ja epäkonsistenssi ohjaa subjektiä ja sitä kautta vaikuttaa tähän. Lacanin mukaan psykoanalyttikko on vaadittava representoija (representamen), joka

---

¹⁹⁴ Lacan 2007, 176.

¹⁹⁵ Lacan 2007, 176.

¹⁹⁶ Lacan 2018, 118.

¹⁹⁷ Lacan 2018, 123.

¹⁹⁸ Chiesa, 2016, 153.

¹⁹⁹ Chiesa, 2016, 153.

²⁰⁰ Lacan, julkaisematon 1972, VI/15.

²⁰¹ Lacan 2018, 126.

²⁰² Chiesa, 2016, 153.

toimii semblancen paikalla ja siten vaikuttaa ratkaisevasti subjektiin²⁰³. Mutta ongelma on siinä, että objekti a on määritelmällisesti jotain, mikä ei voi representoida mitään. Lacan esittää, että objekti on se, jota subjekti etsii kysyessään sitä paikkaa, josta käsin hän lausuu sanoessaan jotakin²⁰⁴. Tämän arvoituksellisen kohdan tulkitsen viittaavan aikaisemmin käsitellyyn jakoon ”lausuman subjektiin” ja ”lausutun subjektiin”. Paikka, josta subjekti lausuu, on erotettava siitä, mitä hän tulee lausuneeksi. Se mitä subjekti tulee lausuneeksi, on herradiskurssin määrittämää erotuksena siitä, mitä hän haluaa sanoa. Tämä katkos on, kuten on jo monesti todettu, rakenteellinen siitä syystä, että subjektin halun syy on yhteen sovittamaton kielellisten merkitsijöiden kanssa. Täten voidaan päätellä, että analyttikon diskurssin kautta subjektia tulisi ohjata jokin, joka on hänen omaansa, hänen halunsa. Herradiskurssissa subjekti on Toisen armoilla.

Lacanille tie analyttiseen diskurssiin (ja siitä edelleen uuteen herradiskurssiin) kulkee siis hysteerikon diskurssin kautta²⁰⁵. Se, mikä yhdistää analyttikon ja hysteerikon diskursseja, on epäkonsistenssin asettaminen agentiksi. Esimerkiksi tieteellistä diskurssia, jonka Lacan käsittää hysteeriseksi, luonnehtii ”halkeama” (spaltung)²⁰⁶. Subjektin määritelmäänhän kuului pirstoutuneisuus (\$), mikä juontuu rakenteen (S1→\$→S2) epäonnistumisesta (a). Ainakin tieteen falsifiointiprosessi vastaa hysteerikon diskurssia siinä mielessä, että vallitsevat väitteet kyseenalaistetaan. Jotta uusi tieteellinen paradigma (S1) saataisiin tuotettua, uutta tietoa täytyy tuottaa ikään kuin tyhjästä (a), toisin sanoen, analyttisen diskurssin avulla. Ainoat käytettävissä olevat rakennuspalat (S2) ovat peruja vanhasta herradiskurssista. Jälleen toistuu jo aiemmin mietityttänyt kysymys siitä, onko uusi herramerkitsijä kokonaan uusi merkitsijä vai tuleeeko uusi herramerkitsijä vanhasta joukosta S2?

---

²⁰³ Lacan 2018, 209.

²⁰⁴ Lacan 2018, 209.

²⁰⁵ Lacan, julkaisematon 1971, Seminaari XVIII, IX/15.

²⁰⁶ Lacan 2018, 194.

Mutta mitä iloa subjektille on siitä, että hän analyyttisen diskurssin kautta tulee tuottaneeksi uuden herramerkitsijän? Lacan sanoo, että analyyttisen diskurssin kautta voidaan tuottaa toisen tyyppinen herramerkitsijä²⁰⁷. Tämä ei kuitenkaan vielä motivoi kovin paljon ryhtymään prosessiin, joka vaarantaa subjektin identiteetin. Voidaan toki väittää, että subjektin tai vaihtoehtoisesti yhteisön näkökulmasta (tai molempien) olisi syytä tuottaa uusia herramerkitsijöitä. Se, miten kyseisenlainen prosessi saadaan liikkeelle ja päätökseen, onkin vaikea kysymys. Joka tapauksessa uuden herramerkitsijän luominen viittaa siihen, että herradiskurssi ei tarkoita subjektin epävapautta. Tämä oikeastaan voidaan johtaa rakenteen epäonnistumisen kaavasta, toisin sanoen siitä, että diskurssista jää aina jotain yli. Lacanin diskursseihin sisältyvä vapaus ei vaikuta kuitenkaan valinnanvapaudelta siinä mielessä, että subjekti voisi ottaa etäisyyttä herradiskurssista ja välttää sen määräämä paikka järjestyksessä. Subjektilla on tietynlainen vapaus diskurssissa, mutta se perustuu ainoastaan siihen, ettei herradiskurssissa ole mitään ennalta määrättyä ja siksi myös subjektin patologiset syyt ilmaisevat vapautta.

Jo aiemmin todettiin, ettei subjektilla ole aikaa tai tilaa, jossa hän ei olisi herradiskurssin alainen. Tämä oikeastaan voidaan päätellä jo subjektin käsitteestä. Jos subjekti menettää herramerkitsijän, hän lakkaa olemasta subjekti. Silloin myös vanhasta uuteen herramerkitsijään siirtyminen on ”saumaton”. Tulkitsen analyyttisen diskurssin viittaavan prosessiin, jossa subjekti ensin havahtuu epävapauteensa, tosin sanoen siihen, että lausutun subjektina hän ei voi irtaantua herradiskurssista, vaan tulee aina ”luetuksi” tietyillä tavoilla ja olleeksi myös riippuvainen Toisesta, joka antaa subjektille identiteetin. Analyttisessä diskurssissa tieto on totuuden paikalla (vasemmalla alhaalla)²⁰⁸. Tämä liittyy siihen, että analyytikolla on tietoa subjektista, mutta tieto toimii eri tavalla kuin herradiskurssissa, koska

---

²⁰⁷ Lacan 2007, 176.

²⁰⁸ Lacan 2007, 36.

analytiikko ei kerro mitä kyseinen tieto tarkoittaa, vaan kyse on arvoituksesta, jonka funktion kannalta lausuman ja lausutun subjektin ero on tärkeä²⁰⁹.

Siinä missä herradiskurssi sanelee lausutun tasolla subjektin paikan, analyttisessä diskurssissa arvoitus luo tilaa tulkinnalle, koska lähtökohtaisesti kyse on lausuman subjektin avoimesta merkityksestä. Tieto totuuden paikalla viittaa subjektin jakoon eli siihen, että subjektia määrittää ennen kaikkea epäkonsistenssi (a). Tieto totuuden paikalla voidaankin ajatella subjektin omaksi, totuuteen sitoutuneeksi tiedoksi, erotuksena valmiiksi määritellystä tiedosta. Tässä piilee myös subjektin vapaus.

17. Lopuksi

Lacan korostaa herradiskurssin asemaa diskurssien prototyyppinä, josta on kolme vaihtoehtoista variaatiota. Kaiken takana on merkitsijä, joka representoi subjektin toiselle merkitsijälle ja niin edelleen päättymättömästi. Tätä logiikkaa Lacan mallintaa joukko-opin avulla erottelemalla ”protomerkitsijän” eli unaarisen piirteen yhtäältä yksinäiseksi piirroksi abstrahoituna, ja toisaalta joukon alkiona. Tarvitaan kuitenkin tyhjä joukko synnyttämään yksi (S1), koska ilman tyhjää joukkoa kyseessä on vain indifferenti piirto. Tämä ratkaiseva joukko-opillinen liike tuottaa samalla herramerkitsijän ja muiden merkitsijöiden erottelun. Diskurssin pohjana on siis yhden puute, koska vasta tyhjä joukko synnyttää yhden.

Alkuperäinen yhden puute toistuu diskurssissa neljän termin kehänä, jossa herramerkitsijän ja muiden merkitsijöiden ”liimana” toimii subjekti (\$). Kuitenkin edellä mainittu indifferenti yhden puute, joka

---

²⁰⁹ Lacan 2007, 35-37.

on yhteismitaton yhdenkään erillisen merkitsijän (S2) kanssa, tuottaa ylijäämän, joka ei ”sulaudu” rakenteeseen (a). Diskurssi syntyy yhden muodostumisen kautta määritelmällisesti herradiskurssina. Se, että herradiskurssi on tuomittu epäonnistumaan, on vain diskurssin rakenteellinen piirre. Ilman diskurssin ylijäämää ei olisi sitä ykseyttä, joksi ei-ykseys muuttuu. Tämä ykseys on subjektin synnyn ehto ja ilman subjektia, toisin sanoen sitä tahoaa, joka välittää merkitsijät, diskurssia ei olisi. Vaikka siis diskurssi on Chiesan osuvan määritelmän mukaan yhden ja ei-yhden välistä tuottavaa oskillaatiota, herradiskurssi on analyyttistä diskurssia edeltävä, koska vasta subjektin synnyn kautta ei-yhden muuntuminen yhdeksi on ymmärrettävissä (analyyttiseksi) diskurssiksi.

Sen lisäksi, että subjekti on alisteinen merkitsijöille herradiskurssissa, myös yliopistodiskurssi ”alistaa” subjektia, koska yliopistodiskurssi peittää alleen sen seikan, että tieto (S2) on riippuvaista herramerkitsijästä, edellä analysoidun logiikan nojalla. Koska diskurssi on epäkonsistentti, subjekti on perustavasti halkaistu ja siten subjektilla ei ole annettuja sisältöjä, vaikka herradiskurssi antaa ymmärtää näin. Subjekti ei toki voi nojata lausumissaan muuhun kuin Toiseen, mutta Toisen merkitsijöillä ei ole annettua merkitystä. Tämä tarkoittaa sitä, että subjekti voi kyseenalaistaa herradiskurssin (hysterikon diskurssi) ja tätä kautta luoda myös muunlaista, kuin herradiskurssin määrittämää tietoa (analyyttinen diskurssi). Subjektin vapaus perustuu Lacanin teoriassa hysterikon ja analyyttisen diskurssin yhdistelmään.

Lähteet:

Althusser, Louis	1984	<i>Ideologiset valtiokoneistot</i> . Suomentaneet: Lehto, Leevi ja Sivenius, Hannu. Vastapaino, Jyväskylä.
Baas, Bernard	2008	<i>Asia, ääni ja aika</i> . Suomentanut: Sivenius, Kaisa. Loki, Helsinki.
Chiesa, Lorenzo	2016	<i>The Not-Two</i> . Massachusetts Institute of Technology, US.
	2006	”Count-as-One, Forming-into-One, Unary Trait, S1”. <i>Cosmos and History: The Journal of Natural and Social Philosophy</i> , Vol 2, No 1-2, 2006.
Clemens, Justin	2014	The Field and Function of the Slave in the <i>Écrits</i> . Teoksessa: <i>Lacan and Philosophy</i> . Edited by: Chiesa, Lorenzo. re.press, Melbourne.
Collett, Guillaume	2014	The Subject of Logic: The Object (Lacan with Kant and Frege). Teoksessa: <i>Lacan and Philosophy</i> . Edited by: Chiesa, Lorenzo. re.press, Melbourne.
Copjec, Joan	2015	<i>Read my Desire</i> . Verso, London.
Kurki, Janne	2012	<i>Lacanin diskurssiteoria</i> . Apeiron, Vantaa.
Lacan, Jacques	1997	<i>The Ethics of Psychoanalysis</i> . Translated by: Porter, Dennis. Norton, US.
	1998	<i>The Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis</i> . Translated by: Sheridan, Alan. Norton, US.
	1999	<i>On Feminine Sexuality, The Limits of Love and Knowledge</i> . Translated by: Fink, Bruce. Norton, US.
	2006	<i>Écrits</i> . Translated by: Fink, Bruce. Norton, US.
	2007	<i>The Other Side of Psychoanalysis</i> . Translated by: Grigg, Russell. Norton, US.
	2008	<i>My Teaching</i> . Translated by: Macey, David. Verso, London.
	2014	<i>Anxiety</i> . Translated by: Price, A.R. Polity Press, Cambridge.
	2018	<i>...or Worse</i> . Translated by: Price, A.R. Polity Press, Cambridge.
	2018b	<i>The Sinthome</i> . Translated by: Price, A.R. Polity Press, Cambridge.

- 2019 *Transference*. Translated by: Fink, Bruce. Polity Press, Cambridge.
- Lacan, Jacques. Julkaisemattomat:
- 1961-1962 *Identification*. Seminar IX.
- 1966-1967 *The Logic of Phantasy*. Seminar XIV.
- 1968-1969 *From an Other to the Other*, Seminar XVI.
- 1971 *On a Discourse that might not be a Semblance*. Seminar XVIII.
- 1971-1972 *The Knowledge of the Psychoanalyst*. Seven Talks at Sainte-Anne.
- Translated by: Gallagher, Cormac.
From unedited French Manuscripts.
- Le Gaufey, Guy 2020 *Lacan and the Formulae of Sexuation*. Translated by: Gallagher, Cormac. Routledge, New York.
- Lewis, Michael 2014 *Structure and Genesis in Derrida and Lacan: Animality and the Empirical Sciences*. Teoksessa: *Lacan and Philosophy*. Edited by: Chiesa, Lorenzo. re.press, Melbourne.
- Miller, Jacques-Alain 2018 *On a Cantoresque body*. Teoksessa: *The Sinthome*. Translated by: Price, A.R. Polity Press, Cambridge.
- Saussure, Ferdinand de 2014 *Yleisen kielitieteen kurssi*. Suomentanut: Nuopponen, Tommi. Vastapaino, Tampere.
- Verhaeghe, Paul 2009 *Normaaliudesta ja muista mielenhäiriöistä*. Suomentanut: Kurki, Janne. Apeiron, Vantaa.
- Zupancic, Alenka 2017 *What is Sex?* MIT Press, Cambridge.

